

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Kultuuriteaduste instituut

Meeri Ott

Tartu ööelu kogemustekaart ja veebilehe prototüüp

Magistriprojekt

Juhendaja:

Elo-Hanna Seljamaa, *PhD*

Tartu 2021

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
1. ÖÖELU UURIMISOBJEKTINA.....	7
1.1. ÖÖELU UURIMISE TEOREETILIST TAUSTA	7
1.1.1. Ööelu defineerimine	7
1.1.2. Ööelu erinevate valdkondade huviorbiidis.....	9
1.2. ÖÖELU KULTUURI ASUKOHANA NING LOOJANA	11
1.3. ÖÖELU UURIMISE EETIKA	15
1.4. EESTI ÖÖELU UURIMISEST NING ARENGUPLAANIDEST	17
2. KOGEMUSTEST DIGIHUMANITAARIA TOEL	21
2.1. KOGEMUSE UURIMINE.....	21
2.2. DIGIHUMANITAARIA JA GEOINFOSÜSTEEMIDE ROLL TÄNAPÄEVASES KULTUURIUURIMISES	25
3. PROJEKTI TEOSTAMINE.....	29
3.1. VÄLITÖÖD JA ANDMETE KOGUMINE.....	29
3.1.1. Vaatlused	29
3.2.2. Intervjuud	31
3.2.3. Veebiküsimustik.....	33
3.3. ANDMETE TÖÖTLEMINE JA ANALÜÜS	34
3.4. KAARDI LOOMINE	35
3.5. VEEBILEHE LOOMINE	38
3.6. PROJEKTI ARENDAMISVÕIMALUSED JA REFLEKSIION.....	40
KOKKUVÕTE.....	43
KASUTATUD ALLIKAD.....	46
RÉSUMÉ	56
LISA 1 – PROJEKTI AJAKAVA	59
LISA 2 – INTERVJUUDE KÜSIMUSKAVA.....	60
LISA 3 – SURVEYMONKEY VEEBIKÜSIMUSTIKU SISU	62
LISA 4 – VEEBIKÜSIMUSTIKU FLAIERI KUJUNDUS	63
LISA 5 – VEEBIKÜSIMUSTIKU VASTUSED.....	64
LISA 6 – VEEBILEHE ARENDAMISVÕIMALUSTE TABEL	65
LISA 7 – 12 INSTAGRAMI POSTITUST – TARTU BAARID JA HOROSKOOBID.....	69

Sissejuhatus

Minu magistriprojekti eesmärgiks on uurida ööelu tähtsust inimeste elus ja linnade kultuuriruumis. Projekti väljunditena valmisid Tartu ööelu temaatiline veebikaart (tartuooelu.glitch.me) ja veebilehe prototüüp (tartuooelu.wixsite.com/website), mis tutvustavad ööelu kui kultuurinähtust ja üksikindiviidide kogemusi sellest. Interaktiivsele kaardile on kogutud 59 kogemuslugu Tartu öistest lokaalidest, mille all on käesolevas töös mõeldud baare, ööklubisid, pubisid ja teisi öösel lahti olevaid meelelahutuslikke asutusi. Töös kasutatud terminite definitsioone on leida alapeatükist 1.1.1.

Hakkasin suvel 2019 mõtlema selle peale, millest tahaksin teha oma magistritöö. Mängisin alguses mõttega Tartu vaimust – mis see täpsemalt on, mida sellest räägitakse ja kuidas seda määratletakse. Ideede genereerimise faasis otsustasin küsida oma tuttavatelt, mida Tartu vaim nende jaoks tähendab, et katsetada, kas seda teemat tasub üldse edasi uurida. Paljud tundsid, et nad ise tunnetavad Tartu vaimu kõige selgemini just Tartu ööelus ja korporatsioonide maailmas. Samal ajal sattusin vestlema ühe just ukseid avanud baari omanikuga ning küsisin temalt, miks ta tahtis just Tartus baari avada. Tema arvas, et Tartu ööelu on muutumas ning et nüüd on hea hetk luua „uutmoodi“ kohti, mis sarnaneksid näiteks Tallinna kohtadega või rahvusvaheliselt moes olevate *lounge*’dega. Vastused tekitasid minus palju mõtteid. Olen mõnedelt Tartus 1990ndatel aastatel õppinutelt kuulnud, et isegi kui Tartu on muidu muutunud, siis Tartu ööst on leida seda sama vaimu ja meeleolu, mida nemad oma tudengielu ajal kogesid. Samal ajal kuulen, et just see osa kultuurist, mis tundub olevat paljudele Tartu vaimu allikas, oleks muutumas.

Siit kasvas välja mõte käsitleda Tartu ööelu: mis ta on, millist kohta ja tähendust ta inimeste elus omab, kuidas tunnetatakse seda osana linna kultuurist. Teemat täpsemalt uurima hakates leidsin, et ööelu ei ole Eestis kultuuri vaatevinklist käsitletud, pigem on Tervise Arengu Instituudi eestvedamisel keskendunud alkoholimüügile ja teistele ööeluga kaasnevatele aspektidele (nt Purru jt., 2018; Orro jt., 2020). Tallinna Linnavalitsus arutas

2020. aasta märtsis toimunud istungil alkoholi jaemüügi piiramise teemalist määruse eelnõud, milles kirjeldati „õist ettevõtlusvabadust“ peopealinna kuvandi loojana, „mida kultuuri ja kultuursust austava väikeriigi pealinn ei peaks soovima ega soosima“ (Tallinna Linnavolikogu määruse eelnõu „Piirangud alkohoolse joogi jaemüügil kohapeal tarbimiseks“). Leian, et sellise üheülbalise käsitusviisi kõrvale oleks vaja ööelu mitmekesisest uurimist, et pakkuda teemale ka teisi lähenemisviise ja näidata ööelu osana kultuurist. Ööelu tähtsust kultuurile ja majandusele ongi viimastel aastatel esile tõstetud näiteks Tartu linna öömajanduse strateegia planeerimisega seoses (Mütt, 2019) ning arutlustes Tallinna öölinnapea ametikoha vajalikkuse üle (Mölder, 2021a, 2021b). Nii otsustasingi, et tahan uurida magistriõpingute raames Tartu ööelu, pakkumaks selle kaudu ka teistele võimalusi teemat enda jaoks läbi mõelda. Magistriprojekti kasuks otsustasin, sest soovisin avastada ja tutvustada praktilisi lahendusi, mida pakuvad folkloristika, etnoloogia ja antropoloogia distsipliinid. Tahtsin süveneda tänapäevase folkloori ja ühiskonna maailma ning minu jaoks oli oluline seegi, et projekti väljund oleks ka edaspidi kasulik.

Ööelu teema muutus rohkem ja uuel moel aktuaalseks seoses koroonaviirusega, mille jõudmine Eestisse kattus 2019. aasta sügisest kuni 2020. aasta detsembrini läbi viidud magistriprojekti välitöödega. Märtsis 2020 kuulutati Eesti Vabariigis seoses koroonaviirushaiguse pandeemiaga välja eriolukord (Riigi Teataja, 2020), mis asendus 18. maist tervishoiualuse hädaolukorraga. Sisuliselt on meelelahutussektoril olnud alates möödunud kevadest kogu aeg mingisugused piirangud peal, mis on raskendanud ka öiste lokaalide majanduslikku toimetulekut (vt Arula, 2020). Muutunud olukord muutis nähtava(ma)ks ööelu majandusliku poole ja panuse riigi majandusse. Kuna projekti tarbeks tehtud välitööd langesid peaaegu tervenisti eriolukorra ajale, on selle mõju saadud tulemustele raske hinnata.

Magistriprojekti piiratud mahust lähtuvalt otsustasin projekti ja sellega seotud välitööd läbi viia eesti keeles. Intervjueerisin Tartu ööelu teemal ühtekokku viitteist inimest ja kogusin öiste lokaalidega seotud kogemusi veebiküsitluse abil. Intervjueeritavate valimisse kuulusid Tartus elavad noored vanuses 20-30 aastat. Kõik intervjueeritavad olid mingil viisil seotud öise Tartuga. Kui suurem osa nägi ennast „külastaja“ rollis, siis mõned olid tegutsenud ka teisel pool letti teenindajana ning üks intervjueeritavatest esindas baariomaniku vaatenurka. Vastajad leidsin peamiselt lumepallimeetodiga (vt

Garcia, 2013: 11). Intervjueerisin alustuseks paari lokaalis töötavad tuttavat ning palusin neil soovitada mulle isikuid, keda võiksin ööelu teemal intervjueerida. Käesolevas projektis on kasutatud anonümiseeritud väljavõtteid intervjuudest ja veebiküsitluse vastustest. Otsustasin kohe algusest peale hoida intervjuud anonüümsetena ning ei pea oluliseks avaldada ka intervjueeritavate sugu ja vanust, kuna käesolevas töös ei analüüsita kogemuslugusid nendest tasanditest lähtuvalt.

Veebiküsitluse haare oli laiem, sest kutset sellele jagati Tartu Ülikooli erinevates meililistides ja Facebookis nii üksikindiviidide kui organisatsioonide lehtedel. Valimisse sattus palju isikuid, kes eelistasid baare klubidele. Teema edaspidisel uurimisel tuleks seega valimisse kaasata rohkem (ka) ööklubides käijaid. Lisaks intervjuudele ning veebiküsitlusele tegin kaks vaatlust kahes Tartu lokaalis, et leida inspiratsiooni intervjuu küsimuskava koostamise jaoks ja katsetamaks, kas tahan projekti raames rohkem vaatlusi läbi viia.

Käesolev magistripjekt ja selle tulemused illustreerivad tänapäevaste humanitaarteaduste digitaliseerumist. Ümbritseva maailma digitaliseerudes on digihumanitaaria muutunud erialade jätkusuutliku arenemise ja arendamise hädavajalikuks osaks (Lindström & Uihoaed, 2017). Digitaalsed lahendused võimaldavad läheneda vanadele teemadele uuel moel ning leida vastuseid küsimustele, mida varasemalt võib-olla isegi ei osatud esitada. Folklorist Timothy Tangherlini (2013) väidab, et folkloristidel tuleb eriala püsimiseks muutavas maailmas omandada tehnoloogiaga seotuid oskusi. Arendasin oma tehnoloogilisi pädevusi projekti raames läbitud aines „Geinfosüsteemide rakendusvõimalused humanitaarteadustes“ (HVHV.00.001), kus õpetati veebikaardi loomiseks vajalike praktilisi oskuseid.

Projekti kirjalik osa koosneb kolmest peatükist, millest esimene avab ööelu uurimisteedena. Alapeatükis 1.1. käsitlen ööelu defineerimise keerukust ja ööelu uurimist erinevate distsipliinide raames. Alapeatükis 1.2. tutvustan ööelu rolli kultuuri asukoha ja loojana, andes mh ülevaate kahest klassikalisest baarietnograafiast (Cavan, 1966; Spardley & Mann, 1975). Alapeatükis 1.3. arutan ööelu uurimisega seonduvaid eetilisi küsimusi. Alapeatükis 1.4 annan ülevaate ööelu senisest uurimisest ning arenguplaanidest Eestis. Peatükis 2 tutvustan projekti teostamise seisukohast tähtsat raamistiku kogemuse uurimisest ning digihumanitaariast. Peatükis 3 tutvustan projekti teostamise etappe. Töö lisades on esitatud projekti ajakava, intervjuude küsimuskava ja

muid projekti teostamise protsessi selgitavaid ja illustreerivaid materjale, samuti ülevaade veebilehe edasistest arendamisvõimalustest.

Soovin tänada kõiki intervjueeritavaid ning küsimustikule vastanud, et nad olid valmis jagama oma kogemusi Tartu ööst. Olen ülimalt tänulik oma juhendajale Elo-Hanna Seljamaale, kes on olnud mulle toeks igal töö etapil ja kes on just õigetel hetkedel tuletanud meelde, et saan hakkama küll. Aitäh ka mu korterikaaslastele ning Hildele ja Martinile.

1. Ööelu uurimisobjektina

Ööelu on olnud osa inimeste elu läbi sajandite – näiteks kõrtside kirjeldusi leiab juba Vanast-Kreekast ja -Roomast. Tollastes tavernides pakuti matkajatele toitu ja alkohoolseid jooke, sedalaadi asutuste populaarsuse kasvades ka erisuguseid mänge ja muud meelelahutust. Eesti vanim teadaolev informatsioon kõrtsist pärineb aastast 1280. Tihti paiknesid kõrtsid losside ja turukohtade juures ning ka suuremates asulates (Viires, 2000: 106).

1.1. Ööelu uurimise teoreetilist tausta

1.1.1. Ööelu defineerimine

Isegi kui ööelu ei ole uus nähtus, on selle defineerimine keeruline ülesanne. Ööelu pakub huvi mitmete erialade uurijatele, mis peegeldub ka definitsioonide varieerumises. Käesoleva projekti seisukohast on olulised folkloristika, antropoloogia, etnoloogia, majanduse, turismi ja sotsioloogia distsipliinid ja nende käsitlused. Ööelul puuduvad üheselt kokkulepitud ja rahvusvaheliselt homogeenised piirid või raamid. Sageli ei määratleta isegi ööelu teemalistes teadusartiklites ööelu selgeid ajalisi või ruumilisi piire. Pigem räägitakse ööelust eeldades, et lugeja mõistab automaatselt, mida see termin endas sisaldab (nt Bavinton, 2010; Chatterton, 2002; Ghaziani, 2019). Vahel viidatakse defineerimise asemel ebamääraselt „öötundidele“ (ing.k. *night-time hours*, näiteks Nofre jt., 2018: 392). Projekti tarbeks läbi töötatud artiklitest ainult ühes oli ööelu ajaline kestvus konkreetselt piiritletud: majandusteadlase Yuanzheng Cui ja tema kolleegide sõnul kasutatakse ööelumajanduse (ing.k. *nighttime economy*) terminit sellise majandustegevuse kohta, mis toimub öhtul kella kuuest hommikul kella kuueni (Cui jt., 2020: 1). Osa uuringutest keskendub öisel ajal avatud asutuste tegevusele (nt Cavan, 1966) ning ööelu määratletakse konkreetse koha lahtiolekuaegade põhjal, mis aga varieeruvad.

Tartus on mitmed öösel tegutsevad lokaalid lahti ka päevasel ajal, mõned lausa hommikul kella üheksast; teised seevastu teevad oma ukseid lahti 12 tundi hiljem, õhtul kell üheksa. Terminid „ööelu“ erinevad tõlgendamisviisid tulid esile ka projekti raames tehtud intervjuudes, kui küsisin sissejuhatuseks „Mida tähendab Sinu jaoks mõiste 'ööelu'?”. Suurema osa intervjuueeritavate jaoks seostus ööelu just öisel ajal tegutsevate kohtade ja toimuvate üritustega, paljud rõhutasid mõnuainete rolli. Osa defineeris ööelu nii, et see hõlmab endas kogu öist elu, sealhulgas öisel ajal poes inventuuri tegemist, äärelinna tänavatel rahutu lapse vankris sõidutamist ja eraisikute kodudes veedetud õhtuid.

See on siis tegelikult, minu jaoks see tähendab kõiki nende inimeste toimetusi mida teised võib-olla teevad päevasel ajal, lihtsalt öise graafikuga inimesed teevad neid sellel ajal, mis neile sobib ja mis on juhtumisi, sellest konventsionaalsest päevakorrast, jääb väljapoole neid aegu.

28.10.2020, intervjuueeritav E.T.

Ööelu tähendab minu jaoks pimedas sõpradega linnas olemist. Ei pea ilmtingimata olema sõbrad, aga pimedas on üks põhilisi sõnu, mis sellega seostub. Ööelu hakkab pihta suvel siis mingi kella kolmest. Ja tavaliselt see kannab endaga kaasas mingeid mõnuaineid ja lolle tegusid mida sa tavaliselt ei tee. Lased ennast vabaks.

20.2.2020, intervjuueeritav S.P.

Kasutan töös termineid ööelu, ööelu ruumid, ööelu kohad, lokaal ning vahel viitan üldistavalt baaridele. „Ööelu“ all mõistan sotsiaalset elu, mis toimub öösel. Nagu eelpool mainitud, võib ööelu alla paigutada kõik öösel toimuvad tegevused, ka näiteks üksinda jalutamise või poeskäigud. Teema piiritlemise huvides otsustasin selles töös siiski kitsama mõiste kasuks. Kuigi omadussõna „sotsiaalne“ ei välista ööelus üksinda viibimise võimalust, on „ööelu kohad“ käesoleva töö kontekstis siiski suunatud seltskondlikule läbikäimisele. „Lokaalide“ all pean silmas öösel avatud baare, ööklubisid ja pubisid ning teisi meelelahutuslikke asutusi. Väljendid „ööelu kohad“ ja „ruumid“ on laiemad, sisaldades kõiki kohti, mis omavad öises linnas mingit rolli. Sellisteks kohtadeks võivad lisaks lokaalidele olla ka näiteks pargid, Emajõe kaid ja Rüütli tänava pingid. Park ei ole õhtul kella üheksast hommikul kella kuueni automaatselt ööelu osa, vaid see saab

osaks ööelu alles siis, kui inimesed otsustavad valida selle öisel ajal ajaveetmise kohaks. Kasutan töös ka terminit „ööelu asjalised“. Terminit „turismiasjalised“ on kasutatud varasemalt tähistamaks kõiki asjaosalisi, „kes mõjutavad ja keda mõjutavad turismivaldkonna otsused ja/või kes osalevad külastuselamuse protsessis“ (Riigi teataja, 2006). Mõiste hõlmab endas nii organisatsioone, kolmandat sektorit, turismiteenuste pakkujaid, turiste, elanikke, meediat kui ka akadeemilisi institutsioone. Mõiste „ööelu asjalised“ hõlmab seega kõiki asjaosalisi, kellel on ööeluga mingi seos.

1.1.2. Ööelu erinevate valdkondade huviorbiidis

Ööelu on uuritud aastakümneid erinevate distsipliinide raames ning erinevatest huvidest ja eesmärkidest lähtuvalt. Uurimisküsimused ja -meetodid sõltuvad sellest, millised ööelu aspektid on uurimistöö teostajate või rahastajate jaoks olulised. Näiteks linnadele ja omavalitsusele pakuvad huvi rahvatervise, korrahoidmise, majanduse ja turismiga seonduvad ööelu aspektid. Rahvatervisele keskenduvad artiklid võivad käsitleda üksikindiviidide riskikäitumist öisel ajal, näiteks narkootikumide tarbimist (Kelly, 2019) ning purjuspäi autoga sõitmist, seksuaalset ahistamist (Kavanaugh & Anderson, 2009) või muud kahjulikku käitumist joobes olles. Ööelu saab ka analüüsida kui keskkonda, mis soodustab ohtlikke olukordi. Näiteks Ameerika Ühendriikides 2005. aastal õigusstatistika vallas läbi viidud uuring näitas, et umbes 22% raporteeritud vägivallajuhtumitest leidis aset öistes ettevõtetes (Kavanaugh & Anderson, 2009). Paljud rahvatervisega seotud tegurid haakuvad omakorda avaliku korra hoidmisega.

Linnade ööelu võib mõjutada turistide puhkuse sihtkoha kasuks või kahjuks otsustama ning ka kohalike elanike kogemusi ja hinnanguid oma elukeskkonnale. Üks klassikaline näide ööeluturismist on Eivissa (Ibiza) saar Hispaanias, mis on tuntud oma ööelu, eriti suviste elektroonilise muusika ürituste ja klubide poolest. Saare turundus ja mainekujundus tõstavadki väga selgesti esile „peosaare“ imago (Moss, 2010: 67). Sotsioloog David Briggs kirjutas Eivissa briti turistidest raamatu *Deviance and Risk on Holiday: An Ethnography of British Tourists in Ibiza* (2013), keskendudes sellele, kuidas turistide käitumine, eriti pidutsemine, mõjutab nende endi, teiste turistide ja kohalike elu. Sotsioloog Danielle Kelly on koos kolleegidega käsitlenud Suurbritanniast Eivissa saarele ajutiselt tööle siirdunud noorte narkootikumide kastumist ja seksuaalkäitumist

(Kelly, Hughes & Bellis, 2014) ning arutlenud Eivissa näitel ööelus tehtavate etnograafiliste vaatluste eetilise üle (Kelly, 2019). Taani sotsioloog Sébastien Tutenges (2012) viis läbi uuringu ööeluturismist Bulgaarias ning ka tema põhiliseks huviks oli turistide riskikäitumine. Barcelona ööeluturismi linnaosa, rannäärset La Barceloneta, on vaadeldud läbi lühiajaliste, tihti illegaalsete üürikorterite, mis on tekitanud kohalikes pahameelt (Nofre jt., 2018).

Et turism on tihti linnade majanduse oluline osa, huvitab see teema majanduse valdkonda laiemalt (nt Chatterton, 2002; Hollands & Chatterton, 2003; Ghaziani, 2019). Ööelumajandus (ing.k. *nighttime economy*) terminina võeti esimest korda kasutusele Suurbritannia valitsuse algatusel 1970ndatel aastatel (Cui jt., 2020: 1). Viimastel aastakümnetel on järjest rohkem hakatud rõhuma loomemajandusele ja sedakaudu elamuste tähtsusele majandusel (Pine & Gilmore, 1998). Hiliskapitalismi tingimustes ei tootestata ja turustata enam ainult füüsilisi tooteid, vaid ihaldusväärseid elustiile, mille eest ollakse valmis maksma (Briggs, 2013: 29).

Hiina majandusteadlane Cui ja tema kolleegid (2020) tahtsid saada paremini aru ööelumajanduse erinevatest tasemetest ning aidata Hiina linnadel mõistlikke seadusi ja arenguplaane sõnastada. Nende sõnul on hiinlased oma tarbimisharjumusi muutnud ning soovivad pärast pikki tööpäevi meelelahutust. Ööelusse panustamise taga on ka soov pikendada turistide kohapeal viibimise aega ja suurendada töökohtade arvu (2020:1). Cui ja kaasautorid leidsid muuhulgas, et aktiivsema ööeluga linnades käis ka rohkem rahvusvahelisi turiste. Vaadeldud linnade omavalitsuste julgustav suhtumine ööelusse oli kohaliku ööelumajanduse arengu oluline indikaator (2020: 4-5). Aastal 2019 töötas öises Londonis 1,6 miljonit inimest, ehk kolmandik kõigist Londoni tööjõulistest elanikest ning ööelusektori väärtuseks loeti 26,3 miljardit naela (Ghaziani, 2019: 3). Linnade ja kohalike ettevõtete jaoks ongi majanduse vaatepunkt tähtis, kuna nad peavad tagama firmade jätkusuutlikkuse ning looma ja pakkuma töökohti. Mõned linnad on valinud endale öölinnapea, kelle peamiseks ülesandeks on kohaliku ööelu edendamine, avaliku korra tagamine ja turismi arendamine ehk selle tagamine, et linna rattad pöörleksid sujuvalt ööpäev läbi. Sellist ametikohta kohtab nii Euroopas (Amsterdam, London, Mannheim, Praha, Helsinki) kui ka Põhja- ja Lõuna-Ameerikas (Cali, Washington DC, New York).

Ööelu on olnud läbi ajaloo kohaks, kus osalevad ja ka kohtuvad erinevad ühiskonnaklassid (Hollands & Chatterton, 2003: 367). Muistse Kreeka ajal seostati avalikke joomiskohti pigem ühiskonnast väljaheidetute ja marginaalidega (Cavan, 1966: 39). Eriti postindustriaalsel ajastul on rekreatiivsetest tegevustest mõne jaoks saanud tähtis osa identiteeti. Näiteks Ameerika Ühendriikides on töölisklassil reeglina ka vähem ressursse oma vaba aega mitmete erinevate hobide ja tegevustega täita, mistõttu kasvab öiste ettevõtete pakutavate rekreatiivsete võimaluste tähendus (Roberts, 2013: 156 - 157). Selle tulemusena on ööelu heaks keskkonnaks, kus vaadelda identiteedi kujunemisvõimalusi, töölisklassi kogukondade loomet ning säilitamist (nt Cavan, 1966; Grazian, 2009; Mecca, 2019; Roberts, 2013; Spardley & Mann, 1975).

Ööelu avastamine kuulub paljude noorte jaoks sümboliseelt täiskasvanuks saamise juurde (Mecca, 2019; Spardley & Mann, 1975:2). Geograaf Margot Mecca uuris Hispaania külades, millist rolli mängisid noorte ööelu avastamisel ning laiemas laastus iseseisvumisel kohalikud öised festivalid. Öhtusel ja öisel ajal toimuvatel üritustel iseseisvalt käimine võib anda noorele häid kogemusi hakkamasaamisest ja autonoomsusest (Mecca, 2019). Ööelu pakub noortele võimalust avastada ja katsetada ka selliseid praktikaid ja identiteete, mida nende vanemad ehk taunivad, sealhulgas näiteks erinevad soorolle ja -identiteete (Mecca, 2019; Truong, 2018).

1.2. Ööelu kultuuri asukohana ning loojana

Baarid ja teised öised ettevõtted on olnud etnograafiliste valitööde asukohaks juba alates 1960ndatest aastatest. Alustasin oma tutvumist baarietnograafiatega läbi kahe klassiku: Sherri Cavani *Liquor License: An Ethnography of Bar Behavior* (1966) ning James P. Spardley ja Brenda J. Manni *The Cocktail Waitress* (1975). Kuigi osalusvaatlus ei olnud käesolevas projektis peamiseks meetodiks, pean nende teoste tutvustamist asjakohaseks, mh sest sain neist tuge küsitluskava koostamisel (vt lisa 2). Ööelu uurimisteedena on Eestis ja eesti keeles ka veel sedavõrd uudne, et ülevaade klassikutest võiks pakkuda huvi ning luua vajalikku konteksti ja raamistikku.

Antropoloogid Spardley ja Mann toetuvad oma analüüsis kultuuri mõistele. Nad näevad, et iga inimgrupp loob endale oma tegelikkuse, jagatud kultuuri ning inimesed elavad selles kultuuriliselt loodud maailmas. Kultuur annab raamid, kuidas elu elada: mis on sobilik, mida oodata, mis on tabu ning mis karistatav. Tihtipeale muutub inimese oma kultuur selle enesestmõistetavuses temale nähtamatuks (6-7). Cavan väljendas sarnaseid seisukohti ning väitis, et avalikes joomakohtades käitumine kipub paljude jaoks olema enesestmõistetav ja rutiinne (1966: 7). Samas kultuuriruumis võib siiski leida „erinevaid kultuurilisi perspektiive“ (ing.k. *cultural perspective*), näiteks tihtipeale on naistel ja meestel samast olukorrast erinevad arusaamad ning neile kehtivad erinevad reeglid (8). Neid reegleid ja väärtuseid ei õpita filosoofilistest teostest või ametlikest vestlustest, vaid need omandatakse igapäevaste ning rutiinsete tegevuste käigus (145).

Etnograafi ja visuaalse sotsioloogi Sherri Cavani eesmärgiks oli selgitada välja, mis on „baarikäitumine“ (ing.k. *bar behavior*). Selleks tegi ta aastatel 1962-1965 vaatlusi San Francisco umbes 100 erinevas baaris. Cavan kasutab erinevate öiste ettevõtete (baarid, tavernid, salongid, ööklubid, kabareed jne) tähistamiseks katuserminiit „avalik joomakoht“ (ing.k. *public drinking place*). Välitöödel tahtis ta leida vastuse kahele põhiküsimusele: millised on avalikud joomakohad tegevuskohtadena (*setting*) ning miks nad on just sellisteks kujunenud (8).

Cavan annab ülevaate San Francisco avalike joomakohtadega seotud õiguslikest teguritest, kirjeldab küllastajate käitumist, tüüpilisi tegevusi ning kohtade spetsiifilisemaid kasutusviise. Cavan jaotab kasutuseesmärgid laias laastus neljaks: mugavus/käepärasus (koht, kust saab lihtsalt süüa, juua, suhelda), meelelahutus, „koduterritoorium“ ning turuplats. Koduterritooriumi (ing.k. *home territory*) all mõtleb ta kohti, millesse püsikliendid suhtuvad kui enda omasse ja oma teise kodusse, kuigi näiliselt on see avatud kõigile (15; 211-233). Samas võib mitu gruppi ennast ühe ja sama lokaaliga seostada (109). Ka Spardley ja Mann kirjeldavad sarnaseid kasutuseesmärgi: baarid asuvad tõsise ja mängulise vahemaal, toimides paljude jaoks „koduna väljastpoolt kodu“ (1975: 2-3). Cavan leiab, et avalike joomakohtade moraali hinnatakse madalamaks võrreldes paljude teiste ajaveetmise kohtadega, nagu restoranid, kontserdisaalid või kaubanduskeskused. Läbi aegade on neis nähtud viisaka ühiskonna standardite antiteesi ning kardetud, et neis kohtades toimuv levib edasi ka teistesse ühiskonna osadesse (37-38). Cavan toob välja, et isegi kui alkoholsete joogide tarbimist iseenesest ei peeta automaatselt sobimatuks,

puudub avalikes joomakohtades tihti „põhjus“ (pulmad, sünnipäev, ametitõus), mis joomist õigustaks (44).

Cavani jaoks on lokaalid sümboolseks „ajakatkestuse“ kohaks – ajakatkestuse ajal toimunud ei ole otsest mõju elule väljaspool avalikke joomakohti. Avalikus joomakohas juhtunu võib vahel jääda ainult nende seinte vahele ja sellesse hetke ning eelmisel õhtul tutvunud inimestel ei ole kohustust üksteist järgmisel õhtul või teises asukohas tervitada (64; 67). Osaliselt sellest tulenevalt valitsevad baaris võrreldes ümbritseva ühiskonnaga lõdvemad normid ja sotsiaalsed reeglid: kuna tegudel ei tajuta olevat tavapäraseid tagajärgi (10), ei kehti baaris tavapärased hierarhiad või staatused (54). Leebemad käitumisreeglid võimaldavad seksuaalsuse avatumat väljendmist (188). Avalike joomakohtade eripäraks peab Cavan ka külastajate avastust avatud suhtlemisele. Lokaalide uksed on sümboolseks läveks, mille ületamine teatab teistele, et tulija on vestluseks valmis (49). Sarnaselt Cavanile kirjeldavad Spardley ja Mann baari sisse astumist kui sümboolset tegu, millega astutakse teistmoodi tegelikkusesse (1975: 15).

Erinevalt Cavanist otsustasid Spardley ja Mann keskenduda ühele kindlale baarile, mille kohta kasutatakse raamatus varjunime Brady's Bar. Tegu oli Ameerika Ühendriikide Kesk-Läänes asuva ja tudengitele suunatud väiksemapoolse, aga populaarse baariga, mis oli avatud nii päeval kui ka öisel ajal. Autorid viisid välitööd läbi 1971. aasta juulist 1972. aasta juulini, mil Mann ka töötas baaris teenindajana. Ka Spardley ja Mann olid huvitatud inimeste käitumismustritest baaris, kuid pöörasid erilist tähelepanu naise rollile ning soolistele erinevustele. Neile pakkusid huvi tööülesannete sooline jaotumine, suhtumine klientidesse lähtuvalt nende soost, baaris valitsenud hierarhia ja kultuur, naiste kogemused ja kirjeldused baaris toimuvast. Autorid pöörasid ka eraldi tähelepanu kõne etnograafiale: kuidas mehed ja naised suhtlesid omavahel verbaalsel tasandil ning kuidas tellitti jooke (121).

Juba vaatluste alguses sai selgeks, et Brady'sis valitsesid naistele ja meestele erinevad reeglid, alustades sellest, et mehed töötasid baarimeestena, naised teenindajatena. Vahest harva juhtus, et naine paluti/lubati baariletti taha jooke segama (41). Samas meessoost baarmenid ei teinud kunagi teenindajatele „kuuluvaid“ ülesandeid (41). Teenindajad ise tundsid, et nende amet ei ole kõige prestiižsem ning nad olid kogenud nii oma partnerite kui ka vanemate kahtlustavat suhtumist nende töösse (15-16). Baaris alustades tuli uuel

töötajal harjuda uutmoodi maailmaga, kus kehtisid teistmoodi hierarhiad, reeglid ning ootused (26). Uuel teenindajal tuli omandada nii teenindamise alged (jookide nimed, kuidas neid kandikul kanda, kuidas käituda joobes või selliste klientidega, kes ei taha pärast sulgemist lahkuda (27)) kui ka erinevad sõnastamata teadmised ja kohustused. Näiteks tuli teenindajatel õppida, kes on baari jaoks tähtsad kliendid ning kelle kohalolekule tuleb pöörata rohkem tähelepanu. Valitsev hierarhia kinnitas ning võimaldas teatud käitumismustreid, näiteks seda, kes tohib kelle üle nalja teha (91-93). Avalik naljatlemine andis baari külastajatele ja klientidele märku, et tegemist on vabama keskkonnaga, kus tavapärased vooruslikkuse reeglid ei kehti ning seda eriti just meeste jaoks (98). Baaris oli lubatud teha ebakorrektsaid nalju, varjamatult teenindajaid seksualiseerida ja näha neid kui objekte (98), ilma et kehtiks mujal valitsev „daamid ees“ viisakus (105).

Spardley ja Mann panid tähele, et töötajatelt oodati enda ja oma vaba aja pühendamist baarile. Teenindajaid, kes ei tulnud kunagi tööle enne vahetuse algust või kes ei jäänud pärast tööpäeva jooma ja kolleegidega päevamuljeid vahetama, pidasid teised töötajad külmaks ning eemalolevaks (35). Baari töötajate vahel võis täheldada kokkukuuluvuse tunnet ning vahel nimetati töökollektiivi isegi Brady'si perekseks. Baaris joomine märgistas indiviidi kuulumist sellesse väiksesse kogukonda (37-38; 57).

Cavani ning Spardley ja Manni 1960.-70. aastatel ilmunud raamatud toovad hästi välja, kuidas ööelus tegutsevad lokaalid on omaette kultuuri asukohtadeks ja loojateks. Sama selgub uuematest uuringutest. Sotsioloog Amin Ghaziani (2019) tõi ööelu kultuursest ja majanduslikust tähtsusest välja, et vahemikus 2006 ja 2016 vähenes LGBTQ-kogukondade baaride, pubide ja ööklubide arv Londonis 58%, 125 kohalt 53ni. Ligi kolmandik kohti lõpetas tegevuse uusarendusprojekte tõttu, mille tagajärjel on hooned, kus lokaalid varem asetsesid, maha müüdud. Üleüldse on linna ööklubide arv vähenenud 44% ja pubide oma 25%. Ghaziani intervjueris oma artikli jaoks Londoni öölinnapead ehk “tsaari” Amy Lamét. Lamé arvates on öine majandus tähtis, aga ta rõhutas ka ööelu kohtade rolli erinevate kogukondade loomisel. Tema sõnul loovad need „turvalisi kohti“ (ing.k. *safe space*), kus inimesed saavad olla autentselt sellised nagu nad on. Ghaziani rõhutab, et ööelul on linnade kultuuris tähtis osa, sest see loob kohti, kus kogukonnad võivad kohtuda ja eksperimenteerida sellega, kes nad on või tahaksid olla (Ghaziani, 2019: 2). Ta usub, et öölinnapäid ametisse nimetades annavad linnad märku, et nad

mõistavad ööelukultuuri tähtsust ning tõenäoliselt tugevdab see sotsiaalset kokkukuuluvust linnas.

Juliet Lee, Tamar Antin ja Roland Moore vaatlevad 2008. aastal ilmunud etnograafilises artiklis California baare: kus need asetsesid, kuidas baarid loovad endale teistest eristuvat identiteeti, millised on baari töötajad ja külastajad ning milline roll on baaridel indiviidide seltskondlikus elus. Muuhulgas leidsid nad, et paljud baarid on mingi kindla (sub)kultuurse kogukonna keskmeks (2008: 6) ning et osasid neist nimetataksegi „kodubaariks“. Sama tuli esile minu intervjuudes. Näiteks öeldi et „Möku on see kodu“. Tartu ööelu kirjeldati ka üldiselt kodusena, eriti võrreldes Tallinnaga. Näiteks „*Tartu on siuke kodusem ööelu kui Tallinnas*“ ja „[...] *on see kuidagi turvaline, mis on kuidagi nagu niukene kodune. Et võrreldes näiteks Tallinnaga lihtsalt*“. Ööelu ruumid on paljude kogukondade ja kohalike jaoks tähtsad kohad, kus luua ja tugevdada kokkukuuluvustunnet ning eelmainitud „turvalisi kohti“ (Ghaziani, 2019). Osad kohalikud on huvitatud just sellest, et nende kodukohas jätkuks tegemist ka öisel ajal, et oleks kohti, kuhu minna ja kus öist elu nautida. Osad jällegi soovivad öisel ajal rahulikult magada ning nende silmis võib ööelu tunduda lärmaka ja ebameeldivana.

Ööelu toetab ka kultuurilise mitmekesisuse arenemist ning võib lihtsustada integreerumist ümbritsevasse ühiskonda (Matsinhe, 2009). Leidub subkultuure, nagu reivikultuur, mis keskenduvadki just öisele ajale (Garcia, 2013). Samas võib tekkida eksklusiivseid grupe, mis võivad süvendada „meie ja teised“ binaarset mõtteviisi, mis võib äärmistel juhtudel viia vägivaldsusteni. Chicagos ja Philadelphias ööelu teemal välitöid teinud sotsioloog Grazian (2009) leiab näiteks, et ööelu võib kaasa aidata naiste ja vähemuste väärkohtlemise normaliseerimisele.

1.3. Ööelu uurimise eetika

Olemasoleva kirjanduse põhjal tundub keskseks probleemiks osutuvat ööelu omapärane olemus: paljude külastajate jaoks on ööelu ruumid saanud kohtadeks, kus päevase tavaelu reeglid ei kehti ning võib teha asju, mida muidu ei teeks (Briggs, 2013: 4; Garcia, 2013: 5). Ka Kelly pani Eivissa ööeluturiste ja nende mõnuainete kasutamist uurides tähele, et

turistide käitumist iseloomustab alkoholi ja narkootikumide ajutiselt suurenenud tarbimine, mis ei ole võrreldav tavaelu kommetega (Kelly, 2019: 40). Ööelu kohad asetsevad tihti avalike ja privaatsete ruumide vahemaastikus, olles niinimetatud poolavalikud ruumid. Osades kohtades on ka näiteks pildistamine keelatud ja isegi kui otsest keeldu ei olegi, ei vaadata uurija salvestamismeetoditele alati heakskiitva pilguga (Garcia, 2013: 6).

Sellest tulenevalt äratav ööelu ruumide vaatlemine ja laiemalt uurimine eetika teemalisi arutelusid. Etnograafide seas on vaieldud selle üle, kas ja kui palju tohib teha avalikus kohas vaatlusi, ilma et kohalolijaid sellest eelnevalt teavitataks või kas igas situatsioonis tuleks püüelda vaadeldavatelt informeeritud nõusoleku saamise poole (Kelly, 2019: 43). Intervjuusid kohapeal tehes tuleb arvestada sellega, et vestluspartnerid võivad olla erinevate teadvust ja käitumist mõjutavate ainete mõju all, mis omakord mõjutab pädeva informeeritud nõusoleku andmist ja saamist. Tekibki küsimus, millisest punktist alates ei suuda purjus inimene enam informeeritud nõusolekut anda. Uurijad võivad kohata ka inimesi, kelle olekust ei saa aru, kas nad on või ei ole mõnda mõnuainet tarbinud (Kelly, 2019: 42). Nii Garcia kui Kelly toovad välja, et kuna ööelu võib olla kohaks, kus inimesed osalevad ka illegaalses tegevuses (nt narkootikumide tarvitamine), peab uurija endale uurimistöö eesmärgid ja tingimused väga täpselt selgeks tegema (Garcia, 2013: 10-11; Kelly, 2019: 43). Kogutud materjalide (intervjuud, pildid, videod, jne) kasutamist peab eriti hoolikalt kaaluma, kui on kahtlusi, et nendes esinevad isikud ei ole võinud anda teadlikku nõusolekut. Probleemi lahendamiseks pakub Kelly (2019: 44-45), et uuringus osalevatelt inimestelt võiks küsida nõusolekut enne ja/või pärast materjali kogumist, soovitatavalt niimoodi, et nad on kained ja teadlikud materjalide edasipidistest kasutuskavatsustest ja uuringu eesmärkidest. Uuringu eesmärgid ei tohiks kahjustada ööelukohtade või nende külastajate elu. Kuna osa ööeluga seotud uurimustest keskendub ööeluga kaasnevatele negatiivsetele aspektidele (vägivald, ahistamised), võidakse uurijatesse ja nende eesmärkidesse suhtuda kahtlustavalt (Garcia, 2013: 6).

Ööelu uurides tasub meeles pidada, et ööelu tervikuna on ka tööstus, mille kaudu teenivad paljud inimesed oma sissetuleku (Garcia, 2013: 7-8). Kasumit teenitakse paljuski alkohoolsete jookide müügist ja seega proovivad paljud kohad alkoholi tarvitamist ergutada (Briggs, 2013: 5; Tutenges & Bøhling, 2019: 15).

1.4. Eesti ööelu uurimisest ning arenguplaanidest

Eestis ja mujalgi on seni keskendutud pigem ööeluga kaasnevatele negatiivsetele aspektidele, nagu alkoholi liigtarbimine, narkootikumid, vägivald ja lärm (vt nt Purru jt, 2018; Saarniit, 2020; Alkoholikonverents 2020). Viimastel aastatel on siiski ka Eestis hakatud teadvustama ööelu potentsiaali, nagu selgub siinses alapeatükis antavast ülevaatest.

Tallina linn tegi 2020. aastal otsuse, et baarides ja klubides hakatakse öist alkoholimüüki 2021. aasta sügisest varasemast rangemalt reguleerima. Linnavalitsuse istungi protokolliga tutvudes ei või olla märkamata ööelu negatiivset käsitusviisi. Protokoll järgi „Inimesed suitsetavad ja suhtlevad tänaval, joobes isikute vahel tekivad tülid ja kaklused“; „Alkoholset jooki varajaste hommikutundideni müüvatel ettevõtjatel puudub piisav vastutustunne kogukonna ees [...]“ ja „Tõenäoliselt ei kao ettevõtjatele kehtestatava tegevuspiirangute mõjul lärm, suitsetamine, kaklemised, reostamised jms küll täielikult [...]“ (Tallinna Linnavolikogu määruse eelnõu „Piirangud alkoholse joogi jaemüügil kohapeal tarbimiseks“).

Samal ajal leidub neidki, kes arvavad, et Tallinna ööelusse tuleks pigem just panustada. Näiteks teatasid sotsiaaldemokraadid 2021. aasta alguses, et töötavad Tallinnale välja uut ööelu strateegiat ning sooviksid teistest riikidest inspireerituna nimetada ka Tallinnas ametisse öölinnapea (Kormašov, 2021). Natalie Mets, üks öölinnapea ametikoha kandidaatidest, ütles kultuurilehes Sirp avaldatud intervjuus: „Öö puudutab kõiki linnakodanikke sama palju kui päev – kui mitte ööelus osalemise, siis näiteks linna majandusliku olukorra kaudu“ (Mölder, 2021a). Samas intervjuus tunnistas Mets vajadust uuringu järele, mis avaks ööelu majanduslikku ja kultuurilist mõju (Mölder, 2021a).

Samal päeval eelmainitud artikliga avaldas Sirp ka Maria Mölder loo „Öös on asju, mida päeval ei ole“ (Mölder 2021b), mis kajastas muusikasektori nelja esindaja mõtteid Tallinna öömajanduse strateegia ja öölinnapea vajaduse teemal. Kõik arutelus osalenud leidsid, et vajadus on olemas ja et strateegia võiks tagada kontserdipaikade jätkusuutliku

arengu. Arutelu käsitleti ööelu kohtade ning nende läheduses elavate elanike vahelisi kokkupõrkeid. Damn Loud agentuuri omanik ning festivali Tallinn Music Week programmijuht Roman Demtšenko tõi välja, et uued kinnisvaraarendused kerkivad tihti kohtadesse, mis on olnud atraktiivsed just tänu kontserdipaikadele ja klubidele, mis peavad aga uute eramute elanike kaebuste tõttu oma tegevust piirama või selle lõpetama. Kontserdikorraldajaid ühendava initsiatiivi Live Music Estonia juht Henri Roosipõld ühines selle arvamusega ning leidis, et teoorias peaks olema võimalik nõuda kinnisvaraarendajatelt ümbritsevate kultuuriliste väärtustega arvestamist. Muusik Maarja Nuut tõi vestlusesse väärtushinnangute tasandi. Negatiivseid üldistusi ööelu kohta kipuvad kasutama need, kes ise ööelu ei ela. Samas kõik ei saagi sama elurütmi jagada ja sellega võiks arvestada. Roosipõld võttis probleemi kokku tõdemusega, et „küsimus on, kas tahame luua ühetaolist linnakultuuri või kultuurilinna“.

Tervise Arengu Instituut (TAI) korraldas 2020. aasta novembris konverentsi „Alkohol ja illegaalsed uimastid ööelus“ (Alkoholikonverents 2020). TAI direktor Annika Veimer kommenteeris konverentsiga seoses, et „Ööelu on üks osa linna kultuurilise ja majandusliku pildi kujundamisest ja peaks pakkuma positiivseid elamusi ja meelelahutust [...]“. Ometi mainiti kultuuri ainult ühe ettekande pealkirjas ja seegi ettekanne käsitles teemat pigem negatiivses võtmes: Tallinna abilinnapea Betina Beškina sõnavõtt „Tallinn: kultuurselt ja kaineastavalt suurlinna tulede ääres“ keskendus Tallinnas kehtima hakkavale kellaajalisele alkoholimüügi piirangule (Alkoholikonverents 2020). Konverentsist jäigi mulje, et kultuuri osatähtsust küll teadvustatakse, aga sellele veel ei keskenduta.

Eesti Rahvamuuseum (ERM) alustas 2021. aastal Nõukogude Eesti ööelu ja öise linnaruumi kogemuste kogumist (Eesti Rahva Muuseum, 2021). Täpsemalt oodatakse kaastöid toonaste öise aja reeglite ja piirangute ning selle kohta, kuidas ööelu kogemus muutus läbi Nõukogude aja. Kaastöö kutses mainitakse ka, et ööelu võimaldas seltskondlikku koosolemist, meelelahutust ja loomingulisust – võimalusi „välja astuda argirutiinist“ ning „unustada ka kõige hallima argipäeva“. Näiteks küsitakse, „kas öistes kohtades oli kindel käitumisetikett“ ja kuulumise kohta „mõnda subkultuuri või ringkonda, mille tegevus toimus muuhulgas ka öösel?“.

Ka Tartu linn on astunud esimesi samme ööelu elusana hoidmiseks ja arendamiseks. Tartu ööelu asjalised kohtusid 2018. aasta aprillis, et „otsida võimalusi alternatiivkultuuri

efektiivsemaks majandamiseks ja arutada selle kitsaskohtade üle“ (Karron, 2018). Ümarlauas osales ka Tartu 2024 projektijuht Kalle Paas ning juttu oli öise Tartu kajastamisest Euroopa kultuuripealinnaks kandideerimise raamatus *Arts of Survival* (Tartu 2024, 2019), mis oli toona veel koostamisel ja mille eestikeelne versioon ilmus 2020. aastal pealkirja all *Ellujäämise kunstid* (Tartu 2024, 2020). Raamatus seatakse eesmärgiks saada 2019. aasta jooksul valmis Tartu öömajanduse esmane strateegia (Tartu 2024, 2019: 6) ja plaanitakse erinevaid festivale, mis kestaksid öiste tundideni. Aastasse 2024 plaanitakse näiteks nüüdisaegset *ambient* ja elektroonilise muusika festivali Psühhotek koos koolitustega, kuhu kutsutakse muusikuid ja ööelu ettevõtjaid pakkumaks arenemisvõimalusi bändidele ja DJ’dele (36). Öisesse aega jääb ka osa Tartu Tudengipäevade kavast ja Arvamusfestivalist (37). Raamatus öeldakse ka otse, et saamaks ettekujutust sellest, milline Tartu 2024 olema saab, tuleks minna Barlova baari tänavapidudele, kuna baar ja selle üritused on hea näide eri kohtadest tulevate inimeste kokku sulandumisest (58). Tartu 2024 plaanide hulka kuulub ka dokumentaalfilmide tegemine eesmärgiga näidata ametlikust ajaloost kõrvale jäävaid kohti ning tegelasi, sh väikseid baare ja pubisid, mille kaudu loodetakse jäädvustada Tartu vaimu (39). Dokumentaalfilmide tegijatel on plaanis teha koostööd erinevate temaatiliste jalutuskäikude korraldajatega, kusjuures ühe võimaliku rajana plaanitakse tutvumiskäiku Rütli „tudengibaaride melusse“ (89).

2019. aastal koostati Tartu Euroopa kultuuripealinnaks kandideerimise raames kirjalik dokument „Ülevaade Tartu öömajanduse ja -kultuuri seminaridest“ (Mütt, 2019), mille tellijaks oli Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakond, konsultandiks MTÜ Kultuuritehas ja vastutavaks projektijuhiks Tanel Mütt. Tulevikus on kuue seminari põhjal koostatud ülevaadet plaanis kasutada Tartu linna kultuuristrateegia (Tartu linn, 2018) ja linna arengustrateegia täiendamisel. Seminaride ajal arutati öise tööjõu, turvalisuse, turunduse, kunstilise arengu, ööelu infrastruktuuri ning müraga seotud kaebuste teemadel. Käesoleva projektiga seonduvas kirjavahenduses Paasiga selgus, et hetkel on öömajanduse strateegia koostamine koroonaviiruse tõttu ootele pandud (e-kiri töö autorile, 9.4.2021).

Alates möödunud aasta märtsist koroonaviiruse leviku pidurdamiseks kehtestatud erineva ulatusega piirangud tõid ööelu majandusliku poole selgemalt esile ning teemat arutati nii televisioonis, ajakirjades kui ka Facebooki seinal. Baari Zavood ja lokaali Pirogov omanik Mario Pizzolanti mainis olukorda Tartu Postimehele kommenteerides, et paljud

kohad on piirangute tõttu sunnitud mõtlema välja erinevaid lahendusi, sh näiteks tegema alkoholi eripakkumisi. Jutus tuleb ka ilmsiks, et tema baaride käive langes peaaegu 70 % sellel nädalavahetusel, kui üleriigiline öine alkoholimüük hakkas 2020. aasta septembris jälle kehtima (Arula, 2020). Osad baarid proovisid olukorraga toime tulla erinevate alternatiivsete lahendustega: külmadel aegadel ehitas ULA baar oma hoovi lumebaari (Punamäe, 2021), mis võimaldas piirangute tingimustes turvalisemalt õhtuid veeta. Genialistide klubi avas oma ruumides õppesaali, kuhu tudengid said tulla ööõppima (Zõbin, 2020). Õppesaalist kirjutas Tartu Postimehes Janno Zõbin ning tema sõnul „Seda, et kõrtsist või ööklubist lugemissaal saab, sageli ei juhtu. Ent olud on omapärased ja ajad ettearvamatud“ (Zõbin, 2020).

2. Kogemustest digihumanitaaria toel

2.1. Kogemuse uurimine

Magistriprojekti ühe osana uurin, milline tähendus on Tartu ööelul ja selle kultuuril nii üksikindiviidi, kogukondade kui ka linna jaoks ning lähenen teemale läbi inimeste enda jutustatud kogemuste. Eesti Keele Instituudi *Eesti keele seletav sõnaraamat* (EKSS 2009) defineerib kogemust järgmisel viisil: „elus, tegevuses kogetu põhjal omandatud teadmine v. oskus“; näitelausete hulgas on „*Aastatega omandatud isiklikud kogemused.[...] Teiste kogemustest võib mõndagi õppida*“. Sõnaveebis (2021) tuuakse lähedaste sõnadena välja näiteks elutarkus, vilumus ja elukool. Oma magistriprojektis kasutan kogemuse terminit kirjeldamaks varasemalt kogetud asju, sarnaselt sõnadele elamus ja juhtum.

Inimese füsioloogiast lähtuvalt võib kogemust käsitleda kui ajus sündivat protsessi, kus aju võtab vastu stiimuleid ning tõlgendab neid kui erinevaid kogemusi (Brodbeck, Presacco & Simon, 2018: 162). Kogemuste tõlgendamine lähtub inimese arusaamast tegelikkusest ning tõenäoliselt ei taju ükski inimene seda samamoodi kui teised. Inimese subjektiivne arusaam tegelikkusest on mitme teguri summa. Näiteks mõjutavad seda tema iseloom, varasemad kogemused ning sotsialiseerimise käigus aktsepteeritud tõekspidamised. Seega on igal indiviidil oma tegelikkus, mis eksisteerib ainult tema enda teadlikkuses ning mis määrab ära selle, kuidas ta kogemusi kogeb ja edaspidi tõlgendab (Yee, Chrysikou & Thompson-Schill, 2014: 364-365). Läbielatud kogemused loovad inimese tegelikkuse. Harva jõuab teine inimene nii lähedale teiste sisemaailmale, kui siis, kui ta kuulab hoolikalt neid rääkimas oma mõtetest, arvamustest ja kogemustest. Lähtuvalt isiklikest kogemustest mõistame me ka teiste omasid, proovides taibata jutust tuttavaid olukordi, äratundmise momente (Loewenstein & Small, 2007).

Teiste jutustatud kogemused mõjutavad ka seda, kuidas inividid ise asju kogevad. Teiste kogemuste põhjal luuakse asjaga seonduvaid ootuseid: naabrite jutud alati päikselisest Nice’ist võivad olla ajendiks oma reisi broneerimisel, vanemate anekdoodid

magistritööd kirjutades veedetud magamata öödest valmistavad ette järgmise põlvkonna ootusi oma õpingute suhtes jne. „Kogemused loovad ootuseid“ mentaliteet on kasutusel klienditeeninduse ja kliendikogemuse arendamisel, näiteks nimetab kliendikogemuse spetsialist Matt Watkinson (2013) seda üheks põhimõtteks, mis tagab hea kliendikogemuse. Watkinson avab oma raamatus ootuste ja kogemuste seost, tuues välja, et ajus dopamiini tootvad neuronid toetuvad tihti õpitud mustritele, mistõttu võivad tunded olla mõjutatud sellest, mida aju ennustab järgmisena juhtuvat. Kui kogetu ei vasta ootusele, vaid on halvem, lõpetab aju dopamiini tootmise, mille tulemusena inimene hakkab tundma ennast halvasti. Positiivne üllatus seevastu, kui asjad lähevad oodatust paremini, tekitab tavaliselt tugevat heameelt (Watkinson, 2013). Seega loovad Tartu ööelu kohta kuulnud kogemused Tartu ööelu külastajates ootuseid, mis omakorda mõjutab seda, kuidas nad oma külastusi kogevad – kas üllatutakse positiivselt, pettutakse või kohatakse just seda, mida oodatigi.

Kui tahame jõuda mingi nähtuse subjektiivse tasandini, tasub meil läheneda teemale erinevate indiviidide kogemuslugude kaudu. Näiteks keskendub kogemuste antropoloogia (ing.k. *the anthropology of experience*) sellele, kuidas inividid kogevad oma kultuuri ning kuidas nad kogemusi enda jaoks tõlgendavad (Bruner, 1986: 4). Kogemuslood annavad meile võimaluse paremini mõista nähtuse tähendusi üksikindviidide endi jaoks. Üksikuid kogemusi kombineerides ja neid omavahel võrreldes õnnestub meil luua terviklikum pilt, mis sisaldab endas nii intiimsema ja isikliku kui ka avaliku ja kogukondlikuma tasandi. Lugude rääkimine on kogukondades nii sotsiaalselt kui ka kultuuriliselt tähtis praktika, mis on abiks nii oma isiksuse väljendamisel kui ka gruppidentiteedi loomisel, kinnistades väärtuseid ning sõnastades soove ja unistusi (Garda-Rozenberga, 2019: 148).

Kogemuslugude kaudu on uuritud näiteks rahvausku (Bennett, 1999; Hufford, 1976), linnade iseloomu (Cody, 2005) kui ka pärimusliku ajaloo teemasid (Jaago, 2009). Cornelia Cody analüüsib New Yorgi linnast jutustatud isiklikke kogemuslugusid. Teda huvitas, kuidas juttude esitamine tegevusena vormib New Yorgi linna olemust ning selle elanike. Jutustamise abil mõtestavad inimesed enda jaoks linna kultuuri ja enda kohta selles (Cody, 2005: 223). Cody väidabki, et linna tõelise iseloomuni jõuab läbi inimeste jutustuste (2005: 218).

Kogemuslugusid uurides tuleb teadvustada, et vahetu kogemus võib oma olemust jutustamise käigus muuta, vahel isegi drastiliselt. Folklorist Sandra Dolby Stahl (1989) leiab, et kogemuslood esindavad alati manipuleeritud versiooni sellest, mis tõesti juhtus. Jutustamise protsessi ning kogemuse vormimist mõjutavad mitmed tegurid. Üheks selliseks mõjuriks on jutustaja arvamus sellest, mis on jutustamist väärt. Teine tegur on jutustaja püüdlus jutustada lugu nii, et see sobituks tema ettekujutusse kogemuslugude žanrist. Kogemuslugu ei ole rahvusvaheliselt homogeenne žanr ning varieerub ka jutustamise situatsioonist lähtuvalt – oma kogemustest rääkimine omab näiteks varjupaiga taotlemise protsessis (Shuman & Bohmer, 2012) ja kummituste olemasolu üle väideldes (Bennett, 1999) erinevat tähendust. Kultuurikontekst mõjutab ka seda, millest inimene tunneb, et ta tohib rääkida, mis teemad on tabud ning millised väljendusviisid sobivad taunitud või stigmatiseeritud teemadest kõnelemiseks (Shuman & Bohmer, 2012). Nagu eelmises peatükis vaadeldud, võib ööelu puhul nimelt selliseid teemasid üles kerkida, näiteks lood joobunud olemisest ning privaatse ja avaliku maailma vahepealsetest ruumidest.

Kogemuse uurimine osutus keerulisemaks, kui oskasin aimatagi. Üheks materjalide kogumise viisiks oli veebiküsitlus, kus paluti vastajatel jutustada kogemustest seoses mõne Tartu ööelu kohaga. Esimesena paluti vastajatel meenutada oma kogemusi Tartu ööelust. Järgmisena tuli valida vähemalt üks koht ning kirjutada vabas vormis seal aset leidnud mälestusest, naljakast juhtumist, mõtlemapanevast momendist või millestki muust antud koha ja ööeluga seonduvast.

Mõned vastused olid oma vormilt pigem kohtade kirjeldused, kuid suurem osa kombineeris kirjeldust ja elatud kogemust. Näiteks kirjutati Kivi baarist:

3 aastat tagasi avastasin Kivi baari, sellest ajast peale on ta mulle sümpaatne. Nii sisekui ka väliala on mõnusad, suviti on hea pinksi mängida. Ükskord mul ei olnud raha, siis sai õllede peale mängida ja õnnestus võita, see oli kaunis.

11/2020, veebiküsimustiku vastaja nr 30

Osa vastustest oli kirjutatud arvustuse stiilis. Näiteks kirjutas üks vastajatest ööklubist Shooters:

Kogemus oli igati positiivne, sest baaritöötajad oli hästi sõbralikud ning samuti ka teised peolised. Mega hea õhkkond!!

Enamik vastajatest kirjutas siiski oma kogemustest pikemalt, näiteks baariga Zavood seoses kirjutati:

Juhtum leidis aset umbes 8 aastat tagasi, kui sõbrannaga palju Zavoodis käisime. Alati juhtus midagi, alati saime tuttavaks paljude mäletamisväärsete inimestega ja sattusime kohtadesse. Zavood oli tollal nagu värav seiklustesse. Küll mitte alati ja mitte kõigile. Kord juhtus näiteks ühel soojal suveõhtul, et arutasime sõbrannaga Zavoodi minnes, kuidas tahaks paadiga sõitma minna ja kahju, et meil pole paati ega ühtki tuttavat paadiomanikku. Olime siis Zavoodis, üks tuttav neiu oli veel, ajasime niisama omaette juttu, midagi ei toimunud, rahvast oli vähe, suvine Tartu ikkagi, eks. Kolmas neiu hakkas igavlema, läks ära. Ja siis ilmusid välja minu sõbranna kunagised klassivennad, kes asusid meid lõbustama ja kuuldes, et me igatseme paadisõitu, ütles üks neist, et milles küsimus, paat seisab siinsamas kai ääres, astume pardale. Ja oligi! Paat, grill, ilvesevaatlus, ujumine ja hommikul juhtisin ise paati läbi unise linna peaaegu otse oma kodutreppi. Selliseid asjad saavad alguse ainult Zavoodist! Kolmas sõbranna oli pärast äärmiselt pettunud, et ta varem lahkus :)

Vastuseid lugedes sain aru, et sõna „kogemus“ ei olnud vastajate jaoks nii ühiselt mõistetav, kui olin eeldanud – osadele tähendas see lühikest arvustuselaadset teksti, teistele jällegi pikemat kirjeldust. Rohkem probleeme esines intervjuerimisel. Intervjuude pikkus varieerus 40 minutist pooleteise tunnini. Paigutasin kogemuse jutustamise palve umbes intervjuu keskpaika ehk ajaks, mil intervjuueeritavad olid ööelu teemal rääkinud ja kaasa mõelnud tavaliselt juba paarkümmend minutit (vt küsimuskava lisas 2). Siiski jäi suurem osa intervjuueeritavatest palve esitamise peale sõnatuks ning kurtis, et hetkel ei tulegi ühtegi kogemust meelde. Võimalik, et inimestel tuleb kaaluda, millised kogemused on edasijutustamist väärt ning millised mitte, seda eriti juhul, kui vastaja ei ole kindel, mida „kogemuse“ all silmas peetakse. Mõtlemine ja otsustamine aga võtavad aega. Üks intervjuueeritavatest sai küsimusest aru niimoodi, et soovin kuulda naljakaid lugusid sellest, millistesse huvitavatesse situatsioonidesse purjus inimesed satuvad, ning kirjeldaski mulle ainult ebakaines olekus läbi tehtud seiklusi. Veebiküsitluses jällegi võis segadust tekitada see, et vastajatel paluti kirjutada oma

kogemustest seoses konkreetse kohaga. Selliselt sõnastatud instruksioon võis tekitada tunde, et tuleks kirjutada ka kohast endast ning selle olemust kirjeldada.

2.2. Digihumanitaaria ja geoinfosüsteemide roll tänapäevases kultuuriuurimises

Digitaalsus on viimaste aastakümnete jooksul tunginud kõikidesse elu osadesse. Tänapäeva eesti keele professor Liina Lindström ja eesti murrete teadur Kristel Uiboaed arutlesid artiklis „Valdkondade vastasseis? Digihumanitaaria – see ongi tänane humanitaaria“ (2017) digihumanitaaria hädavajalikkuse üle. Nagu paljud teisedki uurijad (vt Kirschenbaum, 2010) kinnitasid nad, et digihumanitaaria on raskesti defineeritav. Ajaloolane Jason A. Heppler lõi aastal 2013 veebilehe „What Is Digital Humanities?“ (Heppler, 2013) kust leiab 817 erinevat digihumanitaaria definitsiooni – iga kord lehte uuesti avades kuvatakse üks definitsioonidest. Digihumanitaaria mõiste hõlmab nii uurimismeetodeid, digitaalseid abivahendeid kui ka näiteks arvutiteaduste ja humanitaaria sümbioosi.

Levinumaid digihumanitaarseid praktikaid on kaardistamine ja geoinfosüsteemid. Geoinfosüsteem (GIS) tähendab arvutipõhist süsteemi, millega saab koostada ja kujundada kaarte ning koguda, jagada ja analüüsida nii ruumilist kui mitteruumilist ainet (Giesecking, 2018: 641). Geoinfosüsteeme on kasutatud sotsiaalteadustes juba alates 1960ndatest aastatest, aga viimase kahe aastakümnega on nad saanud populaarseks ka humanitaaride seas (Anderson jt., 2017). Niinimetatud ruumiline pööre humanitaarteaduses ongi suuresti seotud geoinfosüsteemide levimisega (Garda-Rozenberga, 2019).

Esimesed GISid loodi sõjatehnoloogia jaoks ning need on rakendatud kapitalismi ja kasumi suurendamise teenistusse, mistõttu on neil mõnede uurijate silmis halb maine (Giesecking, 2018: 642). Näiteks kasutavad suurkorporatsioonid GISe, et kaardistada ja kategoriseerida sihtrühmi ja -turge klassi, soo, rassi ja teiste statistiliste andmete alusel (Giesecking, 2018: 642). Geoinfosüsteemide miinuseks on peetud ka nende keerulisust. Paljud teadlased ei ole pädevad neid sujuvalt kasutama või jääb neil puudu ajast, rahast või teisest vajalikest ressurssidest (Giesecking, 2018: 645). Tõkkeks võib osutuda ka

uutmoodi küsimuste sõnastamine (mida on üldse võimalik uurida) ja traditsiooniliste meetodite sobitamine uute vajadustega (Jänicke, 2016). Geoinfosüsteemid võeti humanitaarteadustes võrreldes mõne teise valdkonnaga hiljem kasutusele ja seda ka põhjusel, et neid kasutatakse tihti kvantitatiivse materjali töötlemiseks. Humanitaarteadlases võib see tekitada küsimuse, kas inimkogemust on võimalik või isegi vajalik kvantitatiivsel kujul analüüsida (Anderson jt., 2017). Samas võimaldab digitaalne kaardistamine andmete kiiremat ja detailsemat sisestamist suuremas mahus. Lisaks on digitaalseid kaarte lihtsam teistega jagada, mis lihtsustab koostööd (Anderson jt., 2017).

„Kaart on kitsamas tähenduses geograafilise informatsiooni visuaalne esitusviis. [...] Laiemas tähenduses võime kaardiks pidada mistahes esitust maailmast“ (Kimber & Pilvik, 2020). Üheks võimalikuks kaardivormiks on loojutustuskaart (ing.k. *story map*) (Caquard & Dimitrovas, 2017: 4). Loojutustuskaartidel märgitakse ära punktid, millele lisatakse teksti ja võimalusel ka pilte. Punktide vahele moodustub narratiiv – näiteks lugu sellest, milliseid sündmuseid kohtades on juhtunud või kuidas keegi tundis isik on reisinud läbi Euroopa. Loojutustuskaartide peamiseks funktsiooniks ongi loo jutustamine ja edasi andmine ning see on hea töövahend, millega tuua esile antud narratiivi jaoks olulisi kohti (Caquard & Cartwright, 2014: 7). Samas ei ole kaartide ja jutustatud lugude kooslus sugugi uus idee, sest juba sajandeid tagasi kasutasid kartograafid matkajate jutustusi, et täita lünki kaartides ja isegi baaskaartide loomiseks (Caquard & Cartwright, 2014: 3). Mingis mõttes on ka käesoleva kaardistamisprojekti eesmärgiks täita lünki Tartu kultuuri esindamisel.

Kaartide maine folkloristikas ei ole laitmatu, sest võidakse leida, et kaardid esindavad folkloristlikku materjali lihtsustatult ning käsitlevad folkloori ainult üksikutele punktidele keskendudes, ignoreerides elusate inimeste rolli (Tangherlini, 2013: 21). Samas võivad kaardid olla väga õnnestunud viis kuvamaks teatud teemade esinemust erinevates regioonides või näitamaks folkloori loovate ja edasi kandvate indiviidide liikuvust. Hea näide kaardistamise ja geoinfosüsteemide kasutamisest folkloristikas on Läti folkloristi Ieva Garda-Rozenberga (2019) projekt „Mapping life stories of exiled Latvians“, mis kaardistas pagulastest lätlaste elulugusid. Garda-Rozenberga toob välja, et suulise ajaloo uurijate kaardistamisprojektid keskenduvad sageli inimeste kogemustele teatud ruumidesse kuulumisest (2019: 146). Lugude kaardistamisel võivad olla poliitilised

eesmärgid, traagiliste lugude kaardistamine võib isegi omada terapeutilist toimet (Caquard & Cartwright, 2014: 103; Caquard & Dimitrovas, 2017: 2).

Järjest rohkem mõistetakse kaardistamise võimalusi emotsionaalse tasandi edasiandmisel ja tõlgendamisel (Caquard & Cartwright, 2014: 1) ning ka sotsiaalsete nähtuste arusaadavaks tegemisel (Caquard & Dimitrovas, 2017: 1). Kaardid ei pea kujutama ainult ruumi, nad võivad kujutada ka kohta ja seda just läbi lugude. Kaardiprogrammide ilmumine veebi on toonud juurde üksikindiviidide ja kogukondade algatatud kaardistamisprojekte (Caquard & Cartwright, 2014: 3), kus jutustatud lugudele tahetakse luua silmade ette füüsiline kontekst. Kaardistamine muudab kogemused nähtavamaks ning käegakatsutavamaks. Antud magistrip projekti raames valminud kaardi eesmärgiks ongi teha Tartu ööelu mitmekesisus ja selle kaudu ka selle tähtsus nähtavamaks. Seda aspekti illustreerib hästi ühe Tartu baarides töötanud intervjuueeritava vastus:

Näiteks 5-6 aastat tagasi oli hull jama nagu nende lahtiolekuaegadega näiteks. Et selle asemel, et linn siis nagu näiteks tuleks ja vaataks ööl, onju, et kuidas need asjad tegelikult toimuvad. Siis nad hakkasid hästi rangelt panema kõiki igasuguseid siukeseid lühendatud aegasid peale ja tahtsid nagu kinni panna kõike. Aga siis tulid linnavalitsuse... delegatsioon tuli üks reede õhtu välja. Käisid erinevates baarides. Tegelt nad said aru, et see ongi nagu üks osa sellest, mis nagu Tartut. Selles mõttes elusana hoiab. Et see annab tegelikult nii palju juurde. Kui nad oleksid lihtsalt nagu avatud... olnud, siis nad oleksid sellest varem aru saanud.

10.2.2020, intervjuueeritav K.S.

Geograafid Sébastien Caquard ja William Cartwright (2014) toovad tänapäevasest kaardistamisest näite, kus turistidel ja kohalikel on palutud jäädvustada linna pildistamise abil. Hiljem liideti pildid kaardile geograafilisest asukohast lähtuvalt (2014: 104). Caquard ja Cartwright usuvad, et pildid ja kaart koos loovad (uut) kollektiivset narratiivi linnast ning aitavad aru saada sellest, kuidas linna kujutatakse erinevates meediakanalites (nt turistidele mõeldud teejuhtides, ajakirjades, avalikes kaartides, filmides jne.). Samas viitab Caquard ühes oma hilisemas artiklis Harrisele (2015), kelle sõnul turismi ja laiema tarbimise jaoks loodud kaardid toetuvad väga pinnapealsele ja ilmsele tasandile (Caquard & Dimitrovas, 2017: 9). Ise usun, et ka laiema tarbimise ja turismi edendamise jaoks loodud kaardid võivad sisaldada endas „sügavamat“ tasandit. Kaardid võivad tuua esile inimeste autentseid kohtadega seotud kogemusi. Kuigi lood ei pruugi äratada sama suuri

emotsionaalseid reaktsioone kui sõda või pagulust käsitlevad kaardid, ei tähenda see veel automaatselt, et tegu oleks „pinnapealsema“ väljundiga. Kasutajasõbralikkus ja näiliselt pinnapealsemad teemad võivad vahel lihtsamini tervikpildi mõistmiseni ja selle kaudu tähendusrikaste järeldusteni viia.

3. Projekti teostamine

Selles peatükis käsitlen projekti läbiviimise protsessi ning toon välja selle etapid: välitööd, mis koosnesid vaatlustest, intervjuudest ja veebiküsimustikust; andmete töötlus ja analüüs; projekti väljundite, veebikaardi (tartuooelu.glitch.me) ning veebilehe prototüübi (tartuooelu.wixsite.com/website), loomine. Projekti kokkuvõtliku ajakava leiab lisast 1.

3.1. Välitööd ja andmete kogumine

3.1.1. Vaatlused

Projekti esimeste kuude jooksul 2019. aasta oktoobris viisin läbi kaks lühikest vaatlust Tartu vanalinna baarides. Tegin mõlemad vaatlused kolmapäevasel päeval kella 21 ja kesköö vahel. Töönädala keskel vaatluste tegemine oli teadlik valik, et ennetada võimalikke eetilisi probleeme (nt inimeste joobes olemine ning ka üldiselt küsimus sellest, kui palju tohib uurija sekkuda inimeste pidutsemisesse või ise pidutsemist osa võtta; vt alapeatükk 1.3. ööelu uurimise eetikast). Valik põhines minu varasematel kogemustel sellest, millistel päevadel käib lokaalides vähem rahvast. Tundsin ka, et nädala sees arvutiga baarides viibimine ei häiriks teiste kogemust samavõrra kui rahvarohkematel nädalavahetuse öödel, mil valitseb peomeeleolu. Baarid valisin selliselt, et üks oleks minu jaoks täiesti uus koht, teine tuttavam. Üks oli tegutsenud juba mitmeid aastaid, teine oli alles samal aastal avatud. Viibisin mõlemas umbes kolm tundi, millest kaks tundi keskendusin pigem osalemisele ja rahulikule jälgimisele, aga ühe tunni tegin aktiivselt sülearvutisse märkmeid, millele siin tuginen. Tegin märkmeid üksikute baarikülastajate ja seltskondade väljanägemise kohta ning kirjeldasin kohalviibijate omavahelist dünaamikat, näiteks milline tundus olevat baaritöötajate ja klientide vaheline suhtlus ning millistel teemadel seltskonnas räägiti. Lisaks kirjeldasin baari väliseid omadusi, sealhulgas ka taustal mängiva muusika stiili ning valgust. Kohalviibijate käitumise jälgimisel toetusin varasemalt loetud baarietnograafiatele (Cavan, 1966;

Spardley & Mann, 1975), kus uurijad kirjeldavad üksikasjalikult, kuidas nad osalusvaatluseid läbi viisid ning millistele aspektidele keskendusid.

Osalusvaatlusi tehes puutusin kokku üldiste raskustega, mis võivad baaris tehtavate vaatlustega kaasneda. Mõlemas baaris osutus näiteks probleemiks see, et muusika oli vali ning seepärast oli inimeste vestlusi väga raske pealt kuulata. Paljud rääkisid ka selgesti just ja ainult oma seltskonnale – intiimselt, mitte niimoodi, et keegi võõras neid kuulaks. See aspekt tekitas minus ebamugavust, sest mul tuli tunne, et rikun inimeste privaatsust, isegi kui kõrvallauas istudes oleksin võinud nende jutte nagunii pealt kuulda. Baarid on reeglina avalikud, aga samas privaatsed ruumid, mis võib kohalviibijais tekitada eksliku tunde, et teised ei kuula või vähemalt ei hooli (nt Briggs, 2013; Garcia, 2013; Cavan, 1966). Nii rääkis esimese vaatluse ajal kõrvallauas istunud seltskond pikalt oma piinlikest purjus hetkedest, näiteks kirjeldas üks nendest autosõitu koju pärast pidu, mille ajal oksendas ringtee keskele: „*Kõige haigem koht, kus oksendada. Keset ringi. Meil sõitis auto taga*“. Teises baaris olen kirjutanud oma märkmetesse järgmist: „*Suitsul olles tuli meie juurde keegi pooleldi tuttav. Teeb nalja selle üle, et suutis ülikoolis olla ainult paar kuud, enne kui tüdines. Rääkis ka sellest, et tal ei ole raha üüri jaoks, sest ostis endale just uue kalli e-sigareti.*“ Eelmainitud näited ning ka teised, mida vaatluse ajal jõudsin kuulda, kinnitavad arusaama, et ööelu ettevõtted asetsevad kusagil privaatse ja avaliku ruumi vahemaal. Oma rolli võib mängida ka alkohol, mis võib mõjutada inimest niimoodi, et ta räägib endast isegi võõrastele tavalisest vabamalt.

Mõlemas baaris juhtus palju asju korraga ja kuna ma ei olnud endale uurimisküsimusi ette määranud (näiteks suhted baaritöötajate vahel, meeste ja naiste vaheline kommunikatsioon vms), oli mul vahepeal raske otsustada, millele keskenduda. Seda näitavad ka mu märkmed. Näiteks olen kirjutanud: „*Mul tekib tunne, et korraga juhtub liiga palju, et suudaksin asju tähele panna*“. Oleksin tahtnud kõike märgata ja kõigest märkmeid teha. Nagu varasemalt mainitud, oli häirivaks teguriks ka muusika. Leidsin, et kui tulevikus teeksin osalusvaatlust baarides, prooviksin pigem jälgida mitteverbaalseid tegureid, näiteks kehakeelt: „*Tema vastas istunud prillidega mees joob Brothersi karamelli-õuna siidrid. Hoiab pudelist ümber mõlema käega, teise käe pöidlaga rebib silti ära. Tema ei ole rääkinud kordagi*“.

Mõlemas baaris tundsin, et osa inimestest olid valinud just selle baari oma õhtuseks ajaveetmise kohaks selle järgi, millised teised inimesed seal olid. Mõlemas baaris suhtus suur osa küllastajatest teenindajatesse tuttavlikult. Baaritöötajatega vahetati uudiseid, tehti nalja ning paaril korral isegi emmati. Need inimesed, kelle puhul ma ei märganud suuremat suhtlust töötajatega (peale joogi tellimise), veetsid aega oma seltskonnas. Teises baaris viibides sattus sinna vanem mees, kes sättis end teistest kaugemale üksinda õlut jooma. Samas leti juures olles jutustas ta töötajatega pikalt, küsis neilt küsimusi ja avaldas oma arvamust. Ka suuremas osas intervjuudes rõhutati, et inimesed valivad öist ajaveetmise kohta selle järgi, kes seal töötavad või kes seal käivad.

3.2.2. Intervjuud

Intervjuude küsimuskava koostamisel lähtusin suurel määral Cavani (1966) ning Spardley ja Manni (1975) baarietnograafiatest esile tulnud teemadele, nagu soolised erinevused (sh turvalisus) ja alkoholi/joomiskultuur. Lisaks proovisin küsida Tartu ööelu kohta küsimusi, mis aitaksid selle olemusest aru saada (näiteks küsimused „Kas ja kuidas on Tartu ööelu muutunud ajaga?“ ja „Mis on puudu Tartu ööelust?“). Viisin läbi kaks pilootintervjuud, mille käigus selgus, et osa küsimustest olid ebaloogilises järjekorras või jäid arusaamatuks. Tagasiside aitas korrastada järjekorda ning muutsin ka osade küsimuste sõnastust. Intervjuude küsimuskavaga võib tutvuda lisa 2.

Otsustasin läheneda ööelu teemale intervjuude kaudu, kuna mind huvitasid üksikindiviidide arusaamad ja arvamused. Projekti jaoks viisin oktoobrist 2019 kuni novembrini 2020 viieteistkümne inimesega läbi üksteist poolstruktureeritud süvaintervjuud. Vastajate leidmisel kasutasin lumepallimeetodid (vt Garcia, 2013: 11), alustades oma paarist baaris töötavast tuttavast. Küsimusi oli kokku 26, millest osale oli võimalik vastata lühidalt (nt „Kui kaua oled olnud osa Tartu ööelust?“), teistele pikemalt. Intervjuude aritmeetiliseks keskmiseks pikkuseks kujunes 63 minutit; kõige pikem intervjuu kestis üle kahe tunni ja kõige lühem 20 minutit. Viimane oli pigem erandlik ja jäi poolikuks. Teised intervjuud kestsid vähemalt 45 minutit. Intervjuumaterjali kogunes kokku 11,5 tundi. Kahel korral rääkisin korraga kahe intervjuueeritava; esimesel puhul oli tegemist parimate sõbrannadega, teisel puhul paariga. Viisin suurema osa intervjuudest läbi minu või intervjuueeritava kodus, tavaliselt laua taga istudes teetassi

ääres. Kolm intervjuud toimus avalikus kohas, neist kaks baaris ja üks kohvikus. Mõlemad baaris tehtud intervjuud sujusid rahulikult: ühes baaris ei olnud peale meie kedagi, teises ainult paar inimest ruumi kaugemas nurgas. Kohvikus seevastu oli teisi inimesi palju ning taustamelu märgatav.

Proovisin juba intervjuusid kokku leppides selgeks teha, et intervjuud jäävad anonüümseks. Osa intervjuueeritavatest siiski väljendasid ka intervjuu ajal ja hiljem muret anonüümsuse pärast. Eriti narkootikumidest juttu tehes või situatsioonides, kus intervjuueeritav kritiseeris mingit konkreetset lokaali, kontrolliti „*see jääb ikka anonüümseks?*“. Salvestasin kõik intervjuud diktofoniga aga lubasin intervjuueeritavatele, et helifaile kuulan ainult mina. Kui intervjuu käigus kogutud infokild liigub edasi (näiteks veebikaardile), siis on see alati juba anonüümne. Mõned intervjuueeritavad olid küll arvamusel, et nende intervjuusid ei pea anonüümseks muutma, kuid töö ühtluse huvides tegin seda siiski. Loodan, et anonüümsus võimaldas intervjuueeritavatel väljendada ennast vabamalt, kuna nad ei pidanud ütleliste võimalike tagajärgede pärast muretsema.

Intervjuueeritavateks valisin 20-30-aastasi, kes olid mingil moel seotud Tartu ööeluga. Osa töötas intervjuueerimise ajal öistes Tartu ettevõtetes, osa oli töötanud seal kunagi varem, aga enamus olid enda sõnul pigem „külastajad“. Jõudsin vanusevaheni 20-30 eluaastat kahel põhjusel. Kuna ööeluga kaasnevad tihti vanusepiirangud, otsustasin intervjuuerida ainult täisealisi. Pilootintervjuudest selgus ka, et „vanemate“ inimeste (üle 40-aastaste) ööelu nähakse tihti omaette nähtusena, mis on küll põimunud nooremate omaga, aga olemuselt siiski midagi muud. Seega otsustasin intervjuuerida ainult alla 30-aastaseid, kuna näen, et vanemaid isikuid kaasates oleks mul tulnud intervjuude analüüsimisel keskenduda ka vanusega seotud aspektidele. Töö piiratud mahu tõttu ei oleks see võimalik olnud. Töömahu optimeerimiseks otsustasin viia välitööd läbi ainult eesti keeles. Suur osa ingliskeelsest elanikkonnast Tartu noorte seas koosneb välistudengitest. Välistudengite ning teiste mitte-eestikeelsete tartlaste kogemused öisest elus on loomulikult põimunud eestikeelsete omadega, aga usun, et see teema nõuaks eraldi iseseisvat uurimist. Venekeelsed vastajad jäid valimist välja ka põhjusel, et ma ei ole vene keelt kunagi õppinud.

Võtsin 2021. märtsis ühendust ühe õigusteaduse üliõpilasega, kes kirjutas 2020. aasta septembris oma blogis Tartu ööelust. Et ta oli alles Tartusse kolinud, siis ta alles avastas

linna ja selle ööd enda jaoks. Siiski oli tal juba õnnestunud märgata mitmeid seiku, mis kordusid ka minu tehtud intervjuudes, näiteks et „peamine sotsialiseerumine käib eelkõige ikka õhtuti väljas olles“, et Tartus tõstetakse esile rohkem baari/pubikultuuri kui klubikultuuri, et Tartus tihti ei jääda peatuma ühte kohta, vaid käiakse ühe õhtu jooksul mitmest erinevast kohast läbi. Ka et „(s)õnumineerimise võib lõpetada lausega „Kohtume linnas,“ mis ei vaja seejuures täpsustamist mis kell või kus täpsemalt, sest üks hetk jooksevad teed nii või naa kokku“ (Lokk, 2020). Tema vastas intervjuu küsimustele kirjalikult, kuna soovis kirjutatut hiljem blogipostitusena kasutada. Ma ei kaasanud seda vastust peatüki alguses esitatud numbrilisse ülevaatesse, kuid analüüsisin teksti koos teiste intervjuudega.

Suur osa intervjuude sisust ei seostunud projekti peamise väljundi, kogemuste kaardiga. Ometi oli intervjuudest Tartu ööelu konteksti loomisel kasu. Intervjuudes leidsin 11 jutustust konkreetsetest kohtadest, mis said ka kaardile lisatud.

3.2.3. Veebiküsimustik

Kuna veetsin 2020. aasta suvel kolm kuud Eestist eemal, proovisin mõelda ka sellise andmete kogumise meetodi peale, milleks ma ise peaks ise Tartus kohal olema. Lõin intervjuu tarbeks koostatud küsitluskavast kitsama fookusega veebiküsitluse. Lisaks lootsin, et internetiküsitlus võimaldaks mul jõuda ka intervjuudest välja jäänud rühmadeni ning neil oma kogemusi Tartu ööst minuga jagada. Veebiküsitlus oli anonüümne, võimaldades jagada kogemusi, mis võib-olla oleksid jäänud uurijaga näost näkku kohtumisel jutustamata. Saingi veebiküsitluse kaudu vastuseid, milleni ma ainult intervjuueerimise käigus ei oleks tõenäoliselt jõudnud. Näiteks kirjeldati ühes vastuses kogemust stripiklubis. Vastajate seas oli neidki, kes jäid intervjuuvalimist välja. Näiteks saabus üks venekeelne vastus, osa vastajatest olid üle 30-aastased.

Lõin küsimustiku (lisa 3) SurveyMonkey platvormile oma juhendaja soovituselt lähtuvalt. Kaalusin ka Google Forms'i kasutamist, aga SurveyMonkey pakkus viimistletuma väljanägemisega lahendust. Veebiküsimustik koosnes viiest lühikesest küsimusest ja selle keskmes oli mõnes Tartu ööelu kohas toimunud kogemusest kirjutamine. Sissejuhatavas tekstis paluti:

„Võta palun hetk ja meenuta oma kogemusi Tartu ööelust – baaridest, kohvikutest, klubidest jt asutustest – ning kirjuta meile nendest. [...] Palun vali vähemalt üks koht ja kirjuta vabas vormis seal aset leidnud mälestusest, naljakast juhtumist, mõtlemapanevast momendist või millestki muust antud kohta ja ööeluga seonduvast“.

Katsetasin küsimustikku kahe sõbra peal, et saada tagasisidet võimalike probleemide osas. Pärast nende kinnitust, et küsimustik on arusaadav ja töötab, hakkasin jagama kutset küsitlusele, kasutades selleks erinevaid meetodeid. Esimesena jagasin kutset oma isiklike sotsiaalmeediakontode kaudu: postitasin kutse küsitlusele osalemiseks enda Facebooki seinale ning pöördusin isiklikult ööelus tegutsevatele tuttavate poole. Facebookis jagasid küsitlust edasi tuttavad, sealhulgas Tartu Nefa Rühm ja TÜ rahvaluule osakond. Kutset jagati ka TÜ folkloristika osakonna meililistis. Sügisel 2020 printisin välja QR-koodi ja veebilingiga flaierid (lisa 4), mis palusid inimestel küsimustikule vastata. Flaierid jätsin TÜ õppehoonetesse (Ülikooli 16, Ülikooli 18, Jakobi 2 ja Lossi 36) nii laudadele kui ka infotabelitele ja seintele. Viisin flaierid ka paari lokaali. Flaieritega seoses selgus kiiresti probleem, millele ma ei olnud osanud varem mõelda. Nimelt sain teada, et paljud inimesed ei teadnud, et QR-koode saab suurema osa tänapäevaste nutitelefonide kaameraga skaneerida. Sain oma tuttavatelt tagasisidet, et nad arvasid, et selleks tuleb laadida eraldi rakendus.

Kokku laekus vastuseid 32. Paar vastust sisaldas mitu kogemust erinevatest kohtadest, suurem osa kirjeldas ainult ühe kohaga seonduvat kogemust. Olin oodanud, et vastuseid tuleks 50 ringis. Sügisel koroonanakkuste kasvades hakati meelelahutusasutuste tegevusele seatud piiranguid jälle karmistama, mille tulemusena nägi baaridesse viidud flaierid tõenäoliselt loodetust väiksem hulk inimesi.

3.3. Andmete töötlemine ja analüüs

Töötlesin ja analüüsisin kogutud materjali nii välitööde ja andmete kogumise ajal kui ka pärast seda. Alguses plaanisin teha intervjuudest ainult helinimestikud, kuid mõistsin kiiresti, et kasulikum oleks intervjuud täies mahus transkribeerida. Transkribeerimise protsess ja tekstidega intensiivsemalt töötamine pakkus võimalusi detaile ja korduvaid

mustreid paremini märgata. Transkriptsioonides on igale intervjuueeritavale anonüümsuse tagamiseks antud kahetäheline pseudonüüm.

Veebiküsitluse kaudu laekus 32 vastust 48 kogemuslooga, mis seostus mingi kindlalt määratud lokaaliga. Koostasin veebiküsitluse vastustest Exceli tabeli (lisa 5), kuhu märkisin ära, millised lood on milliste kohtadega seotud. Märkisin tabelisse ka selle, kas nimetatud koht on hetkel veel aktiivne või mitte või kas ta on vahetanud asukohta. Lisaks kogemusele ja asukohale lisasin tabelisse ka vastaja järjekorranumbri ja sünniaasta. Kuna kasutasin Exceli tabeli andmeid oma veebikaardi põhjana, tuli mul lisada iga kogemuse juurde ettevõtte koordinaadid (*lat* – laiuskraadid ja *lon* – pikkuskraadid).

Kui kõik intervjuud olid transkribeeritud, tegin intervjuudele kvalitatiivse kontentanalüüsi (Hsieh & Shannon, 2005). Kõiki transkribeeritud intervjuusid üle lugedes kirjutasin üles korduvad teemad. Osa neist tulenes küsitluskavast (nt „Kas ja kuidas on Tartu ööelu muutunud ajaga?“ ja „Alkoholikultuur Tartus“), aga osa joonistus intervjuudest iseseisvalt välja (nt „Välistudengid ja turistid“, „Tartu ööelu kaheks jaotumine“ ja „Ütle mata reeglid“). Selliseid alapeatükke identifitseerisin kokku 16. Pärast alapeatükkide määramist lugesin transkriptsioonid uuesti läbi ning paigutasin intervjuudes leiduvad laused sobivatesse alapeatükkidesse. Üheks alapeatükiks oli „Ettevõtete kogemused ja kirjeldused“, kuhu kogusin intervjuudest konkreetsete lokaalidega seotud lauseid. Sellest alapeatükist tõstsingi tsitaadid ka Exceli tabelisse üle.

Alapeatükid lihtsustasid hiljem analüüsimisel õigete tsitaatide leidmist ning temaatiliste tervikute (nt alkoholikultuur, vaikimisi kehtivad reeglid) mõistmist. Võrreldes selle projekti raames läbi viidud intervjuusid teemadega, mis toodi välja Tartu linna tellitud öömajanduse- ja kultuuri seminaride ülevaates (Mütt, 2019), leidsin mitmeid kattuvusi. See võimaldas märgata, milliseid ülevaates mainitud teemasid minu intervjuudes niivõrd ei esinenud ja vastupidi.

3.4. Kaardi loomine

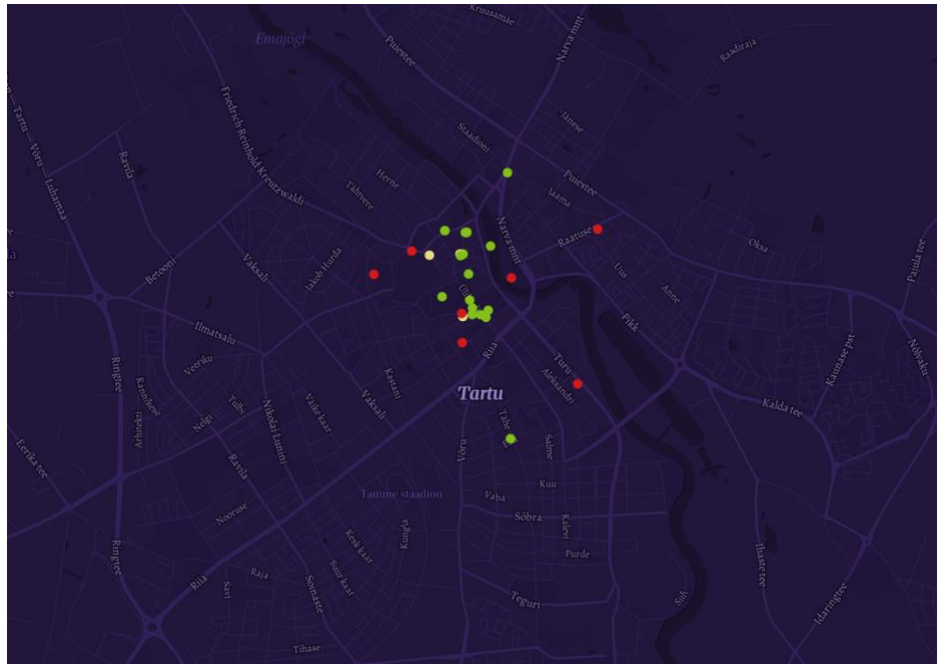
Projekti digitaalse poole haldamiseks vajalike teadmiste ja oskuste omandamiseks läbisin kaks humanitaarteaduse ja kunstide valdkonna dekanadi koodiga õppeainet. Kursus

„Sissejuhatus digihumanitaariasse“ (HVHV.00.002) andis vajalikud baasteadmised humanitaarteaduste arvutistamisest ning olemasolevatest rakendustest, samas kui „Geoinfosüsteemide rakendusvõimalused humanitaarteadustes“ (HVHV.00.001) võimaldas omandada praktilised oskused kaardi loomiseks. Viimati nimetatud kursuse käigus tuli esitada üks praktiline töö, milleks lõin esimese versiooni oma magistrip projekti kogemuste kaardist. Õppejõududel Andres Kimberilt ja Maarja-Liisa Pilvikult saadud tagasiside aitas mh täpsustada, millisel eesmärgil ja kelle jaoks kaarti teen.

Projekti üheks väljundiks on interaktiivne veebikaart (tartuooelu.glitch.me). Algse plaani järgi tahtsin luua oma kaardi QGIS'i rakenduses, mida oli meile praktikumides tutvustatud. QGIS on avatud lähtekoodiga geograafilise informatsiooni tarkvara, millega saab andmeid visualiseerida, hallata, kohandada ja analüüsida ning kaarte teha. Rakendusega paremini tutvudes ning katsetamise kaudu mõistsin, et selle projekti jaoks sobib paremini Mapboxi pakutud platvorm. Mapbox on kaartide tegemise ja ruumiandmete analüüsimise veebiplatvorm. Ka QGIS'is on võimalik teha interaktiivseid veebikaarte, aga Mapbox tundus minusuguse „kaardinoviitsi“ jaoks kasutajasõbralikum. Minu jaoks oli tähtis ka kaardi esteetiline visuaalne väljanägemine ning soovitud tulemust oli lihtsam saavutada Mapboxi abil. Lisaks olid Mapboxi kasutusjuhendid ja õppevideod nii platvormi ametlikel veebilehtedel kuid ka foorumites ja YouTube'is paremini kättesaadavad.

Alustuseks tuli luua aluskaart Mapbox Studio's. Aluskaart on interaktiivsete kaartide visuaalne alus – kaardi piltlik osa. Valisin oma aluseks tonaalse „Monochrome“ kaardi, mida hakkasin stiliseerima oma esteetilistele soovidele vastavaks. Sain oma kaardi jaoks inspiratsiooni mitmest filmides nähtud öisest baari- või klubistseenist. Kuna neis valitsevad tihti erinevad punase ja sinise erinevad toonid, määrasin kaardi põhitooniks tumelilla. Lisaks kustutasin kaardilt üleliigsed komponendid, näiteks ei olnud käesoleva projekti jaoks olulised erinevad maakattetüübid.

Kui aluskaart sai valmis, tuli kaardile kanda andmed ehk siis kogemuslood erinevatest Tartu öistest lokaalidest. Siinkohal tuli mängu varasemalt valmis tehtud Exceli tabel kohanime, nendega seotud lugude, kohtade aktiivsuse info ja koordinaatidega. Õigesse vormi konverteerituna (cvs) sai tabeli andmeid kasutada Mapbox Studio

Kuvatõmmis 1 - Mapboxis loodud aluskaart koos punktidega

rakenduses. Tabelis märgitud öiste ettevõtete koordinaadid määrasid ära selle koha, kuhu tekkisid ikoonid. Kokku tuli 27 punkti. Järgmisena muutsin asukohta märkivate punktide värvust lähtuvalt koha aktiivsuse komponendist, et teha kohe nähtavaks, kas tegu on hetkel tegutseva (roheline), asukohta vahetanud (kollane) või tegevuse lõpetanud (roheline) kohaga. (Vt kuvatõmmis 1)

Tahtsin teha kaardi niimoodi interaktiivseks, et kui kasutaja liigutab kursori mõne lookali asukohta märkiva punkti peale, avanevad sellega seotud lood. See osutus aga keerulisemaks, kui olin algul osanud arvata. Kaardi interaktiivseks muutmiseks tuli mul kirjutada seda võimaldav kood. Koodi koostamisel lähtusin paljuski Mapboxi enda juhenditest, abiks olid ka mitmed foorumid ning YouTube videod. Koodi kirjutasin internetirakenduses Glitch (www.glitch.me), mis selle loojate järgi on „kõige lihtsam viis luua veebirakendus“ (<https://glitch.com/about>) pakub kasutajatele valmis veebilehe põhju. Valisin klassikalise põhja ehk tühja HTML lehe, kuhu saab kirjutada oma koodi. Kirjutatud HTML'i koodi põhjalt loob Glitch automaatselt veebilehe, mille sisu vastab kirjutatud koodile.

Määrasin oma koodis ära näiteks selle, millisest kaardist tuleb lähtuda (Mapboxis loodud aluskaart) ja kust kaart veebilehele minnes avaneb (Tartu kesklinn). Kirjutasin koodi ka

selliselt, et kursoriga asukohta märkivatele punktidele liikudes või neid telefonis klikkides avaneb hüpikast antud kohaga seotud lugudega. Eraldi pidi määrama ka selle, et arvutihiire ära liikudes kast ka kaob. Ühel lehel on kuvatud üks lugu. Kasti all nurgas on noolekesed, millega saab navigeerida lugude vahel. Lisaks tuli paika panna kastide välimus: värv, font, teksti suurus, kasti suurus. Esimest versiooni testides selgus, et kasutades kaarti veebilehel (vt järgmine alapeatükk), ei olnud kastid tervikuna nähtavad. Seega määrasin kastide suuruse veel väiksemaks ning lisasin teksti kerimise võimaluse.

3.5. Veebilehe loomine

Alguses oli plaan luua ainult veebikaart, aga töö käigus selgus peagi, et veebikaart vajab ka platvormi, kus seda näidata. Selleks otsustasin luua veebilehe, kus leiab lisaks kaardile ka muud informatsiooni Tartu ööelu kohta. Magistriprojekti raames valmis veebilehest prototüüp (tartuooelu.wixsite.com/website). Kodulehe edasisi arendamisvõimalusi olen kaardistanud lisas 6 esitatud tabelis. Loodan, et lehest saab kasutajate jaoks omamoodi „käsiraamat öisesse Tartusse“, kust leiab vajalikku ja huvitavat öise Tartu kohta.

Lõin veebilehe tasuta veebiehitustööriista Wix abil. Kõhklesin pikalt Wix'i ja WordPress'i vahel, mis on kaks kõige levinumat veebilehe loomise töövahendit, mille kohta leiab palju abimaterjale. Otsustasin Wix'i kasuks, kuna see on veebiehitustööriist, samas kui WordPress on sisuhaldussüsteem (CMS). Sisuhaldussüsteem on veebis asetsev tarkvara, mis võimaldab hallata veebikeskkonda ning määrata selle funktsioone. Sisuhaldussüsteemid pakuvad tavaliselt valmis põhjasid ja kohaldatavaid kujundusteemasid, mis vähendab kasutaja kodeerimisoskuste vajadust. Siiski nõuab ka CMS kasutamine alguses palju õppimist, eriti võrreldes veebiehitustööriistadega. Suur osa veebiehitustööriistadest sisaldab kasutajasõbralikke lahendusi, näiteks saab veebilehe välimust muuta „lohist ja kukuta“ loogikaga. Samas on veebiehitustööriistad võrreldes CMS'idega vähem paindlikud, sest nad sõltuvad teenust pakkuvast platvormist, antud magistriprojekti puhul siis Wix'ist. Veebiehitustööriistade puudusena tuuaksegi tihti välja just seda, et nad põhinevad valmis kujundustel ja seega puudub neil omapära (Veebirebane, 2017).

Esimesena lõin dokumendi, kuhu kogusin ideid selle kohta, milline võiks Tartu ööelu ning ka üldisemalt ööelu tutvustav veebileht välja näha. Pärast ideede kirjapanemist (vaata alapeatükk 3.5.1 Veebilehe arendamisvõimalused) analüüsisin neid oma võimete seisukohast ning valisin välja need, mida suudaksin varasema veebilehe loomise kogemusest teostada. Kuna Wix osutus just nii sama kasutajasõbralikuks kui reklaamitud, sujus veebilehe välismuse kujundamine suuremate probleemideta. Alguses tuli otsustada, milliseid värve soovin veebilehel kasutada. Otsustasin jätkata veebikaardi eeskujul lilla, punase ja sinisega, kuid kasutasin rohkem ka musta ja valget.

Veebilehe avalehele tahtsin lisaks veebikaardile panna ööelu teemat lühidalt tutvustava teksti ning näidise sellest, kuidas lehel saaks tulevikus tutvustada Tartu öös toimuvaid üritusi. Lisaks esilehele lõin lehekülje potentsiaali näitlikustamiseks kolm temaatilist sektsiooni: „Ajakirjanduses“, „Tarka juttu ööst“ ja „Kunstis“. „Ajakirjanduses“ rubriiki koondasin erinevates veebiväljaannetes ilmunud öise Tartu käsitletule. „Tarka juttu ööst“ sektsiooni kogusin valiku ööelu teemalisi teadusartikleid, sealhulgas need, mida on kasutatud magistriprojekti kirjalikus osas. Rubriik võiks olla heaks lähtekohaks ööelu uurimisest huvitatuile. „Kunstis“ sektsioon, prototüübi seni kõige poolikum osa, annab ettekujutuse sellest, kuidas võiks välja näha Tartu öö tutvustus läbi ilukirjanduse ja kujutava kunsti. Prototüübis kasutatud ilukirjanduslikud palad pärinevad Tartu Linnaraamatukogu veebilehe „Tartu ilukirjanduses“ andmebaasist (Tartu ilukirjanduses). Pildigaleriis saab näha kahe kunstniku, Saana Otti ja Hildegard Reimanni interpretatsioone Tartu ööst. Lehekülge edasi arendades võiks lisada rohkem ilukirjanduslikke palasid, aga ka näiteks videoid ja fotosid. Kasutajasõbralikkuse suurendamiseks lisasin lehele ka võimaluse otsida soovitud informatsiooni märksõna abil.

Tahtsin, et lehe külastajatele oleks selge, et tegemist on prototüübiga ning et see ei ole seotud Tartu linna ametliku tegevusega. Selleks lisasin enne lehe avalikustamist funktsiooni, mis avab külastajale esimesena hüppakna tekstiga „Tere tulemast. See lehekülg on osa magistriprojekti ning ei ole seotud Tartu linna või linnavalitsuse ametliku tegevusega“.

Tegin veebilehele ka oma konto (@tartuooelu) Instagramis, mis on tasuta piltide ja videote jagamise platvorm. Kuna veebilehe prototüübi eesmärgiks oli illustreerida selle

arengupotentsiaali, tundsin, et sotsiaalmeedia kajastus tuleks kasuks. @tartuooelu-konto esimesteks postitusteks lõin kaksteist humoorikat pilti, kus Tartu baare võrreldi sodiaagimärkidega (lisa 7). Sain inspiratsiooni postitustele väitest, et horoskoopidega seonduva naljatlemise populaarsus noorte seas kasvab (Oyler, 2019). Horoskoopide võlu peitub küllap ka selles, et inimestele meeldib ennast või oma sõpru internetis jagatud kirjeldustest/naljakatest piltidest ära tunda ja neid üksteisele saata. Lootsin, et esimeste postituste populaarne teema aitaks nende jagamisele kaasa ja see tooks lehele uusi jälgijaid. Esimese nädala jooksul sai konto umbes 150 jälgijat, nende hulgas paar Tartu lokaali. Olin selle tulemusega rahul ning oli tore näha korra konkreetset kinnitust, et vähemalt 150 inimest tunneb mingilgi määral Tartu ööelu vastu huvi.

3.6. Projekti arendamisvõimalused ja refleksioon

Projekti viimases faasis avastasin, et minu tegevustest sõltumatult olid ka teised jõudnud samade järeldusteni ning projekti tegemise ajal on mitmed protsessid käivitunud. Nii Tallinna öölinnapeaga (Mölder, 2021a) kui ka Tartu ööelu strateegiaga seotud aruteludes (Mütt, 2019) on tulnud esile arvamus, et ööelu tuleks uurida mitmekesisemalt, keskendudes eriti ööelu rollile majandus- ja kultuurielus. Nagu alapeatükis 1.4. Eesti ööelu uurimise ja arenguplaanidega seoses kirjutasin, on ööelust ja selle arendamisest huvitatud ka Tartu linn. Projekti lõpupoole võtsingi ühendust Tartu 2024 projektijuhi Kalle Paasiga, et arutada koostöövõimalusi tulevikus. Tartu öömajanduse ja -kultuuri seminaride ülevaates rõhutati linna ja ööelu asjaliste koostöö arendamisega seoses „vajadust leevendada üheskoos linna halba suhtumist öisel ajal tegutsevatesse inimestesse ja ettevõtetesse, mis on olnud ebamotiveeriv tegur ööelu arendamisel“ (Mütt, 2019: 17). Seminaridel osalenud nõustused ka, et ööelu reklaamimist tuleks teha lihtsamaks, näiteks lubades plakatite ülesriputamist teatud kohtades. Osalejad tundsid, et Tartus toimuvatest üritustest on meedias liiga vähe juttu ning ühe võimaliku lahendusena pakuti kodulehte, „mis kajastab Tartu ööelu eri tahke“ (5). Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakonna hallatava veebilehe Kultuuriaken (<https://kultuuriaken.tartu.ee/et>) olemasolu küll teadvustati, kuid leiti, et vajadus alternatiivi järele on olemas (4). Ideaalis võiks käesoleva magistriprojekti raames loodud veebilehe prototüüp saada selleks alternatiiviks – kohaks, kust on võimalik saada informatsiooni Tartu ööelu kohta.

Projekti käigus valminud veebileht on alles suunda näitav prototüüp, mis osutab erinevatele võimalustele ööelu valdkonna tutvustamisel ja arendamisel. Hea meelega teeksin tulevikus koostööd kohalike lokaalide või Tartu linnaga, et veebilehte täiustada ja realiseerida ööelu teema täispotentsiaali. Veebileht võiks saada tööriistaks, mis kogub andmed Tartu ööelust ühele lihtsalt kasutatavale platvormile, kus inimesed võivad tutvuda ööelu teemaga, uurida, mis toimus ja mis on tulemas ning ka jagada oma kogemusi ja arvamusi – osaleda Tartu öise linna kollektiivse narratiivi loomises. Tartu linna jaoks oleks veebileht üheks kanaliks, mille kaudu suhelda linna elanike ja ettevõtetega. Ka võiks leht suurendada väljastpoolt tulijate, sealhulgas turistide, huvi linna vastu. Veebilehte on võimalik muuta interaktiivsemaks ja kasutajaid kaasavamaks, näiteks nii, et külalised saavad kaardile ise kogemuslugusid lisada. Veebilehe arendamisvõimalusi on üksiksajalikumalt käsitletud lisas 6.

Üheks projekti komistuskiviks oli kindlasti see, et sellel ei olnud tellijat. Käesolev projekt oli minu jaoks esimene ja seega ei osanud ma paljusid asju ette näha ega ennetada. Projektis algaasis mõtlesin, et projekti väljundiks saaks Tartu ööelu tutvustav raamat koos piltide ja intervjuudega. Selle eesmärgiga alustasin osalusvaatluste ja intervjuudega. Mingi hetk mõtlesin ka selle üle, kas oleksin võinud intervjuu ja veebiküsimustiku küsimusi teistmoodi sõnastada. Praegu olid küsimused sõnastatud viisil, mis seostas kogemusi kindlate asukohtadega. See võis suunata inimeste arvamusi/mõtlemist selliselt, et nad seostasid ööelu ainult öisel ajal tegutsevate lokaalidega. Samas tuli intervjuudest ja teoreetilisest kirjandusest välja just ööelu mõiste mitmekesisus ning fakt, et ööelu ei ole seotud ainult baaride, klubide, pubide ning teiste sarnaste kohtadega. Intervjuudes seostatigi ööelu ka näiteks sõpradega jõe ääres aja veetmisega, korporatsioonide tegevusega ning eraisikute pool veetud öhtutega. Ka Tartus toimunud seminarides oldi arvamusel, et ööelu toimub ka baaridest ja klubidest eemal (Mütt, 2019: 14-15).

Keerukaks osutusid ka mõned projekti teostamise käigus ilmnunud eetilised aspektid. Veebiküsimustiku vastustes ja intervjuudes räägiti mingitest ööelu lokaalidest pigem negatiivses võtmes. Veebikaarti luues pidin seega mõtlema ja otsustama, kas neid kogemuslugusid kaasata, eriti kui mingist kohast oligi ainult negatiivselt meelestatud lugusid. Samas oleks projekti iseloom muutunud, kui vastuste seast oleks hakatud noppima ainult „sobivaid“ lugusid: kaardi eesmärgiks on siiski näidata Tartu ööelu nii,

nagu ta selle külastajatele tundub, mitte luua kallutatud kuvandit alati rõõmsast ja probleemivabast öisest linnast.

Käesolev projekt kindlasti ei täida auku Eesti ööelu uurimises, vaid pigem teeb sellega ettevaatlikult algust. Tulevikus võiks uuringute keskmeks olla näiteks Eesti ööelu defineerimine – mida ööelu tähendab inimeste jaoks, kas mõiste on tihedalt seotud lokaalidega või kas selle alla paigutatakse ka igaõised tegevused. Ööelu uuringuteks võib ammutada inspiratsiooni mujal juba tehtust: ka Eestis saaks vaadelda, kuidas ööelu lokaalid toimivad mingi subkultuuri keskusena või loovad kokkukuuluvustunnet ja isegi turvalisust. Õigupoolest on sellega juba algust tehtud. LGBTQ+ aktivist Anette Mäletjärv avaldas hiljuti väljaandes 4jaleht artikli „LGBT+ inimesed kväär ööelust: turvalisus, vabadus ja kogukond“. Mäletjärv kirjeldab vabaduse tunnet, mis tal tekkis esimest korda Tallinna geibaari X-Baar külastades, ning nimetab kväärisõbralikke *underground*-pidusid ja klubisid oma *safe space*’ideks (Mäletjärv, 2021). On hea, et ajakirjandus on hakanud ööeluga seonduvaid aspekte rohkem ja mitmekülgselt kajastama. Järgmisena võiks ka teadusmaailm selles suunas samme astuma hakata. Pakkugu käesolev projekt selleks inspiratsiooni!

Kokkuvõte

Magistriprojekti tutvustab ööelu teemat, selle uurimisvõimalusi ning illustreerib ööelu rolli urbaanses kultuuriruumis ja ühtlasi ka folkloristika ja naaberteaduste tänapäevaseid rakendusvõimalusi. Projekti praktilise väljundina valmis Tartu ööelu teemaline veebikaart (tartuooelu.glitch.me) koos veebilehe prototüübiga (tartuooelu.wixsite.com/website). Lähenesin teemale läbi kogemuslugude: veebikaardil on esindatud projekti raames kogutud 59 kogemuslugu Tartu öistest lokaalidest. Seega kombineerib käesolev projekt folkloristika ja digihumanitaaria võimalusi. Digitaalsetest lahendustest on viimasel kümnendil saanud humanitaaria distsipliinide vältimatu osa ning kaardistamine ja geoinfosüsteemid laiemalt on levinud praktikad (Garda-Rozenberga, 2019; Andersson, 2017).

Ööelu defineeritakse erinevalt, näiteks ajaliselt ((Cui jt., 2020:1) või kohapõhiselt, kuid isegi teadusartiklites võidakse jätta see ka sootuks piiritlemata ja viidata ebamääraselt „öötundidele“ (Nofre jt., 2018: 392). Projekti raames läbi viidud intervjuudes küsimusele „Mida tähendab Sinu jaoks mõiste „ööelu““ antud erinevad vastused kinnitavad nähtuse amorfsust. Käesolevas töös mõistan ööelu all öösel toimuvat sotsiaalset elu, mis tavaliselt on seotud erinevate asukohtadega. Projekti väljundites keskendun Tartu öistele lokaalidele, pidades selle all silmas öösel avatud baare, ööklubisid ja pubisid ning teisi meelelahutusasutusi. Väljend „ööelu kohad ja ruumid“ on laiem, sisaldades kõiki kohti, mis omavad öises linnas mingit rolli. Näiteks Emajõe äärde koguneb ilusatel õhtutel suuremaidki seltskondi, korporatsioonides korraldatakse pidusid kuni hommikuni ja öisel Rüütli tänaval võib end tundideks tuttavaga jutustama unustada. Kuivõrd kõigi ööelus tähenduslike kohtade kaasamine oleks muutnud ülesande laialivalguvaks, otsustasin koondada tähelepanu lokaalidele.

Ööelus ja selle erinevates aspektides lõikuvad erinevad ühiskonna sfäärid ja teemad (nt äri, rahvatervis, korrakaitse, majandus, turism), mistõttu pakub ööelu huvi mitmete distsipliinide raames. Käesoleva projekti kontekstis on kultuuriteaduse kõrval (nt

klassikalised baarietnograafiad Cavan, 1966, Spardley & Mann, 1975) olulised turismi (nt Briggs, 2013; Kelly, 2019; Tutenges, 2012), majanduse (nt Chatterton, 2002; Cui jt., 2020) ja sotsioloogia (Grazian, 2009; Matsinhe, 2009; Roberts, 2013) vallas läbi viidud uurimused. Sarnaselt teistele maadele on ööelu uurimine Eestis keskendunud siiani pigem ööeluga kaasnevatele murekohtadele, nagu alkoholiga liialdamine, narkootikumid ja lärm (nt Alkoholikonverents 2020; Orro jt., 2018; Purru jt., 2018; Tallinna Linnavolikogu määruse eelnõu „Piirangud alkohoolse joogi jaemüügil kohapeal tarbimiseks“). Viimastel aastatel on siiski hakatud teadvustama vajadust ööelu mitmekesisema uurimise järele (nt Mütt, 2019; Mölder, 2021a; Mölder 2021b) ning ka antud magistripjekt astub samme selles suunas. Projekt demonstreerib ööelu laia kandepinda ja potentsiaali, kinnitades vajadust sellele senisest enam tähelepanu pöörata ning ka Tartu öömajanduse strateegia koostamise vajalikkust.

Kuna lähenesin Tartu ööelu teemale läbi kogemuse prisma, tutvustan projekti kirjallikus osas lisaks ööelu uurimisloole ka kogemuse mõistet ja selle uurimist peamiselt psühholoogia (Brodbeck, Presacco & Simon, 2018; Yee, Chysikou & Thomsson-Schill, 2014; Loewenstein & Small, 2007) ja kultuuriteaduste (Bruner, 1986; Garda-Rozenberga, 2019; Bennet, 1999; Hufford, 1976; Cody, 2005; Dolby Stahl, 1989; Shuman & Bohmer, 2012) vallas. Käsitlen magistripjekti kogemuse all varasemalt kogetud asju, elamusi ja juhtumeid ning uurin neid nende kohta räägitud lugude kaudu. Lähtun seisukohast (vrd Garda-Rozenberga, 2019), et kogemuslood loovad tegelikkust ja ootusi ning osalevad identiteeditiloomes, kinnistades ja sõnastades indiviidide ja vahel ka gruppide või kogukondade soove ja unistusi.

Viisin teema piiritlemiseks ja kogemuslugude kogumiseks läbi välitöid. Võtsin ette kaks lühikest osalusvaatlust Tartu öistes lokaalides 2019. aasta sügisel, tegin viieteistkümmet inimesega poolstruktureeritud süvaintervjuud (ajavahemikus 10/2019 – 12/2020) ning kogusin veebiküsimustiku kaudu 48 öise Tartuga seotud kogemuslugu (8/2020 – 1/2021). Vaatlused ja ka suurem osa intervjuudest olid abiks projekti tausta loomisel ja teema täpsustamisel. Intervjuude valim koosnes täisealistest eestikeelsetest noortest (20–30a), kes omasid mingit suhet Tartu ööeluga. Vanemate ja mitte-eestikeelsete inimeste kaasamine nõuaks eraldi ja suuremat uurimistööd, mida magistripjekti piiratud maht ei võimalda. Siiski leidis SurveyMonkey platvormi abil loodud veebiküsitlusele vastajate

seas ka intervjuuvalimist välja jäänuid. Transkribeerisin intervjuud ning kasutasin transkriptsioonide analüüsimiseks kvalitatiivset kontentanalüüsi.

Projekti praktilise väljundina valminud interaktiivse veebikaardi aluskaardi loomiseks ja disainimiseks kasutasin kaartide tegemise ja ruumiandmete analüüsimise veebiplatvormi Mapbox. Kaardi interaktiivseks muutmiseks kasutasin internetirakendust Glitch, mis pakub valmis HTML lehtede põhjasid, mille välimust saab koodiga muuta. Veebilehe prototüübi lõin veebiehitustööriista Wix abil. Lokaalid on kaardil tähistatud punktidega, millele liikudes avanevad antud kohaga seotud kogemuslood. Veebilehe prototüüp koosneb avalehest koos veebikaardi ja lehekülje sisu tutvustava tekstiga ning kolmest temaatilisest sektsioonist, mis on pühendatud vastavalt Tartu öö meediakajastustele, ööelu teemalistele teadusartiklitele ja Tartu öö käsitlustele ilukirjanduses ja kunstis.

Magistriprojekti kirjaliku osa üheks eesmärgiks on ka projekti edasiste arengusuundade kaardistamine. Tartus ööelu asjalistele suunatud seminaridest selgus mh vajadus öisel ajal toimuvate ürituste senisest tõhusama reklaamimise järele ning ühe võimaliku lahendusena pakuti kodulehte, „mis kajastab Tartu ööelu eri tahke“ (Mütt, 2019: 5). Käesoleva projekti veebilehe prototüüpi edasi arendades võiks sellest saada Tartu ööeluga seonduvat informatsiooni koondav tööriist ja platvorm, mis samas avab ööelu valdkonda ja selle majanduslikku ning kultuurilist panust ja potentsiaali laiemalt. Veebilehel asetsev interaktiivne kaart oleks osa sellest tervikust. Veebilehe külastajatele ise lugude lisamise võimaluse pakkumine looks uue koha, kus üksikindiviidid saaksid oma kogemusi ja arvamusi jagada ning sedakaudu osaleda öise Tartu kollektiivse narratiivi loomises.

Kasutatud allikad

Alkoholikonverents 2020. Alkohol ja illegaalsed uimastid ööelus. 12.11.2020. URL: <https://www.terviseinfo.ee/et/sundmused/event/2732-alkoholikonverents-2020-alkohol-ja-illegaalsed-uimastid-oeoeelus> (külastatud: 14.5.2021)

Anderson, Carrie; Ceserani, Giovanna; Donaldson, Christopher; Gregory, Ian N.; Hall, Melanie; Rosenbaum, Adam T.; Taylor, Joanna, E. 2017. Digital Humanities and Tourism History. *Journal of Tourism History*. Vol. 9, No. 2-3. lk: 246-269. doi.org/10.1080/1755182X.2017.1419455s

Arula, Eili. 2020. Baaripidaja: alkoholimüügi keeld soodustab lausjoomist. *Tartu Postimees*. 29.9.2020. URL: <https://tartu.postimees.ee/7073327/baaripidaja-alkoholimuugi-keeld-soodustab-lausjoomist> (külastatud 3.5.2021)

Bavinton, Nathaniel. 2010. Putting leisure to work: city image and representations of nightlife. *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events*. Vol. 2, No. 3: Culture, Policy and the City. lk: 236-250. doi.org/10.1080/19407963.2010.512206

Bennett, Gillian. 1999. *Alas, Poor Ghost*. Colorado, Utah: University Press of Colorado, Utah State University Press. doi.org/10.2307/j.ctt46nwwn

Briggs, Daniel. 2013. *Deviance and Risk on Holiday: An Ethnography of British Tourists in Ibiza*. London: Palgrave Macmillan UK.

Brodbeck, Christian; Presacco, Alessandro & Simon, Jonathan Z. 2018. Neural source dynamic of brain responses to continuous stimuli: speech processing from acoustics to comprehension. *Neuroimage*, Vol. 172. lk: 162-174. doi.org/10.1016/j.neuroimage.2018.01.042

Bruner, Edward M. 1986. Experience and Its Expressions. *The Anthropology of Experience*. Ed. Turner, Victor Witter & Bruner, Edward M. Champaign, Illinois: University Press of Illinois Press. lk: 3-33.

Caquard, Sébastien & Cartwright, William. 2014. Narrative cartography: from mapping stories to the narrative of maps and mapping. *The Cartographic Journal* Vol. 51, No. 2. lk: 101-106. doi.org/10.1179/0008704114Z.000000000130

Caquard, Sébastien & Dimitrovas, Stefanie. 2017. Story Maps & Co. The state of the art of online narrative cartography. *Mappemonde*, Vol. 121. lk: 1-31. doi.org/10.4000/mappemonde.3386

Cavan, Sherri. 1966. *Liquor License: An Ethnography of Bar Behavior*. Chicago, Illinois: Aldine Publishing Company.

Chatterton, Paul. 2002. Governing nightlife: Profit, fun and (dis)order in the contemporary city. *Entertainment Law*. Vol. 1, No. 2. lk: 23-49. doi.org/10.1080/14730980210001730411

Cody, Cornelia. 2005. "Only in New York": The New York City Personal Experience Narrative. *Journal of Folklore Research*. Vol. 42, No. 2. lk: 217-244. URL: www.jstor.org/stable/3814601 (külastatud: 13.5.2021)

Cui, Yuanzheng; Shi, Kaifang; Jiang, Lei; Qiu, Lefeng, & Wu, Shaohua Wu. 2020. Identifying and Evaluating the Nighttime Economy in China Using Multisource Data. *IEEE Geoscience and Remote Sensing Letters*. lk: 1-5. doi.org/10.1109/LGRS.2020.3010936

Dolby Stahl, Sandra. 1989. *Literary Folkloristics and the Personal Narrative*. Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press.

Eesti Rahva Muuseum. 2021. Ööelu ja öine linnaruum nõukogude ajal. URL: <https://www.erm.ee/et/content/ööelu-ja-öine-linnaruum-nõukogude-ajal> (külastatud: 14.5.2021)

EKSS. 2009. Kogemus. Eesti keele seletav sõnaraamat. Eesti Keele Instituut. URL: <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=kogemus&F=M> (külastatud 14.5.2021)

Garda-Rozenberga, Ieva. 2019. Mapping life stories of exiled Latvians. *Trames*, Vol. 23 (73/68), No. 2. lk: 145-157. doi.org/10.3176/tr.2019.2.02

Garcia, Luis-Manuel. 2013. Editor's Introduction: Doing Nightlife and EDMC Fieldwork. *Dancecult: Journal of Electronic Dance Music Culture*. Vol 5, No. 1. lk: 3-17. doi.org/10.12801/1947-5403.2013.05.01.01

Ghaziani, Amin. 2019. Culture and Nighttime Economy: A Conversation with London's Night Czar and Culture-at-Risk Offices. *Metropolitics*. Vol. 12. 12.11.2019. URL: <https://metropolitics.org/Culture-and-the-Nighttime-Economy-A-Conversation-with-London-s-Night-Czar-and.html> (külastatud: 13.5.2021)

Giesecking, Jen Jack. 2018. Where Are We? The Method of Mapping with GIS in Digital Humanities. *American Quarterly*, Vol. 70, No. 3. lk: 641-648. doi.org/10.1353/aq.2018.0047

Glitch. What's Glitch? URL: <https://glitch.com/about> (külastatud: 18.5.2021)

Grazian, David. 2009. Urban Nightlife, Social Capital, and the Public Life of Cities. *Sociological Forum*. Vol. 24, No. 4. lk: 908-917. URL: www.jstor.org/stable/40542603 (külastatud: 13.5.2021)

Harris, Trevor M. 2015. Deep geography – Deep mapping: Spatial Storytelling and a Sense of Place. *Deep Maps and Spatial Narratives*. Ed. Bodenhamer, David; Corrigan, John; Harris, Trevor M. Bloomington, Indiana: Indiana University Press. lk: 28-53. doi.org/10.2307/j.ctt1zxzr2

Heppler, Jason A. 2013. What is Digital Humanities. URL: <http://whatisdigitalhumanities.com> (külastatud: 14.5.2021)

Hsieh, Hsiu-Fang & Shannon, Sarah E. 2005. Three Approaches to Qualitative Content Analysis. *Qualitative Health Research*. Vol. 15, No. 9. lk: 1277-1288. doi.org/10.1177/1049732305276687

Hollands, Robert & Chatterton, Paul. 2003. Producing nightlife in the new urban entertainment economy: corporatization, branding and marketing segmentation. *International Journal of Urban and Regional Research*. Vol. 27, No. 2. lk: 361-385. doi.org/10.1111/1468-2427.00453

Hufford, David J. 1976. Beings Without Bodies: An Experience-Centered Theory of the Belief in Spirits. *Out of Ordinary. Folklore and the Supernatural*. Ed. Walker, Barbara. Logan, Utah: Utah State University Press. lk: 11-45.

Jaago, Tiiu. 2009. Lugu ja sündmus jutu-uurimises: situatsioonianalüüsist kontekstianalüüsini. *Mäetagused*, Vol. 43. lk: 125-144. doi.org/10.7592/MT2009.43.jaago

Jänicke, Stefan. 2016. Valuable Research for Visualization and Digital Humanities: A Balancing Act. *Workshop on Visualization for the Digital Humanities, IEEE VIS*. URL: <https://www.informatik.uni-leipzig.de/~stjaenicke/balancing.pdf> (külastatud: 13.5.2021)

Karron, Kristjan. 2018. Tartu ööelu korraldajad visandasid ellujäämisstrateegiaid. *Müürileht*. 14.5.2018. URL: <https://www.muurileht.ee/tartu-ooelu-korraldajad-visandasid-ellujaaamisstrateegiaid/> (külastatud 14.5.2021)

Kavanaugh, Philip R. & Anderson, Tammy L. 2009. Managing Physical and Sexual Assault Risk in Urban Nightlife: Individual- and Environmental-Level Influences. *Deviant Behavior*. Vol. 30, No. 8. lk: 680-714. doi.org/10.1080/01639620902854639

Kelly, Danielle; Hughes, Karen Elizabeth & Bellis, Mark. 2014. Work hard, Party Harder: Drug Use and Sexual Behaviour in Young British Casual Workers in Ibiza, Spain.

International Journal of Environmental Research and Public Health. Vol. 11, No. 10. lk: 10051-10061. doi.org/10.3390/ijerph111010051

Kelly, Danielle. 2019. Ethics of the ethnographic self in nightlife tourism arenas. *Tourism Ethnographies: Ethics, Methods, Application and Reflexivity*. Ed. Andrews, Hazel; Jimura, Takamitsu & Dixon, Laura. London: Routledge. lk: 35-54.

Kimber, Andres & Pilvik, Maarja-Liisa. 2020. Kursuse „Geinfosüsteemide rakendusvõimalused humanitaarteadustes (HVHV00.001)“ õppematerjalid. Tartu Ülikool.

Kirschenbaum, Matthew G. 2010. What is Digital Humanities and What's It Doing in English Departments? *ADE Bulletin*. Vol. 150. lk: 55-61. URL: <https://mkirschenbaum.files.wordpress.com/2011/03/ade-final.pdf> (külastatud: 13.5.2021)

Kormašov, Peeter. 2021. Sotsid plaanivad Tallinna ööelu reformida. *Eesti Päevaleht*. 10.1.2021. URL: <https://epl.delfi.ee/artikkel/92215993/sotsid-plaanivad-tallinna-ooelu-reformida> (külastatud: 14.5.2021)

Lee, Juliet P.; Antin, Tamar M.J. & Moore, Roland S. 2008. Social Organization in Bars: Implications for Tobacco Control Policy. *Contemporary Drug Problems*. Vol. 35, No. 1. lk: 59-98. doi.org/10.1177/009145090803500104

Lindström, Liina & Uiboed, Kristel. 2017. Valdkondade vastasseis? Digihumanitaaria – see ongi tänane humanitaaria. *ERR novaator*. 7.6.2017. URL: <https://novaator.err.ee/600621/valdkondade-vastasseis-digihumanitaaria-see-ongi-tanane-humanitaaria> (külastatud: 3.4.2021)

Loewenstein, George & Small, Deborah A. 2007. The Scarecrow and the Tin Man: The Vicissitudes of Human Sympathy and Caring. *Review of General Psychology*. Vol. 11, No. 2. lk: 112-126. doi.org/10.1037/1089-2680.11.2.112

Lokk, Moon. 2020. Tartu ööelu on ... huvitav. Blogi *Minu Eluriitm*. 27.9.2020. URL: <http://minuelurutm.blogspot.com/2020/09/tartu-ooelu-on-huvitav.html> (külastatud: 14.5.2021)

Macrory, Boyd .E. 1952. The Tavern and the Community. *Quarterly Journal of Studies on Alcohol*. Vol. 13, No. 4. lk: 609-637. doi.org/10.15288/qjsa.1952.13.609

Mapbox Docs. Add points to a web map, part 3: add interactivity. URL: <https://docs.mapbox.com/help/tutorials/add-points-pt-3/> (külastatud: 13.5.2021)

Matsinhe, David Mario. 2009. The Dance Floor. Nightlife, Civilizing Process, and Multiculturalism in Canada. *Space and culture*. Vol. 12, No. 1. lk: 116-135. doi.org/10.1177/1206331208325604

Mecca, Margot. 2019. The role of village and local festivals in adolescents' discovery of nightlife. *World Leisure Journal*. Vol. 61, No. 2. lk: 1-16. doi.org/10.1080.16078055.2019.1661103

Moss, Stuart. 2010. Bars, Pubs and Clubs. *The Entertainment Industry: An Introduction*. Ed. Moss, Stuart. Cambridge: Cambridge University Press. lk: 57-77.

Mütt, Tanel. 2019. Ülevaade Tartu öömajanduse ja -kultuuri seminaridest. Tartu. URL: <http://media.voog.com/0000/0041/9889/files/Ylevaade-Tartu-oomajanduse-ja-kultuuri-seminaridest-30-09-2019.pdf> (külastatud 14.5.2021)

Mäletjärv, Anette. 2021. LGBT+ inimesed kväär ööelust: turvalisus, vabadus ja kogukond. *4jaleht*. 12.5.2021. URL: <https://4jaleht.postimees.ee/7245905/lgbt-inimesed-kvaar-ooelust-turvalisus-vabadus-ja-kogukond> (külastatud 16.5.2021)

Mölder, Maria. 2021a. Kommentaar – Natalie Mets, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna öölinnapea kandidaat. *Sirp*. 29.1.2021. URL: <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c5-muusika/kommentaar-natalie-mets-sotsiaaldemokraatliku-erakonna-oolinnapea-kandidaat/> (külastatud 14.5.2021)

Mölder, Maria. 2021b. Öös on asju, mida päeval ei ole. *Sirp*. 29.1.2021. URL: <https://www.sirp.ee/s1-artiklid/c5-muusika/oos-on-asju-mida-paeval-ei-ole/> (külastatud 14.5.2021)

Nofre, Jordi; Giordano, Emanuele; Eldridge, Adam; Martins, João C. & Sequera. 2018. Tourism, nightlife and planning: challenges and opportunities for community livability in La Barceloneta. *Tourism Geographies*. Vol. 20, No. 3. lk: 377-396. doi.org/10.1080.14616688.2017.1375972

Orro, Elmar; Martens, Kiira; Lepane, Lia; Josing, Marje; Reiman, Mati & Hansa, Albert (koost.). 2020. *Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis*. Aastaraamat 2020. Tallinn: Tervise Arengu Instituut ja Eesti Konjunktuuriinstituut. URL: https://intra.tai.ee/images/prints/documents/160561083224_Alkoholi_turg_tarbimine_2020.pdf (külastatud: 14.5.2021)

Oyler, Lauren. 2019. Astrology Year One: The zodiac as collective not-joke. *The Baffler*, No. 43. lk: 84-89. URL: <https://thebaffler.com/outbursts/astrology-year-zero-oyler> (külastatud: 13.5.2021)

Pine, B. Joseph & Gilmore, James H. 1998. Welcome to the Experience Economy. *Harvard Business Review*. Reprint 98407. lk: 97-105. URL: https://www.academia.edu/8069199/Welcome_to_the_Experience_Economy (külastatud: 13.5.2021)

Punamäe, Ode Maria. 2021. Tartu baar avas viirusehu vältimiseks hoovis lumest baari. *ERR.ee*. 9.1.2021. URL: <https://www.err.ee/1233949/tartu-baar-avas-viirusehu-valtimiseks-hoovis-lumest-baari> (külastatud: 14.5.2021)

Purru, Triinu; Trummal, Aire & Käbin, Maali. 2018. *Eesti kohalike omavalitsuste alkoholipoliitika pilootprojekt raport*. Tallinn: Tervise Arengu Instituut. URL: https://intra.tai.ee/images/prints/documents/154203268273_Kohalike_omavalitsuste_al_koholipoliitika_pilootprojekti_raport_2018.pdf (külastatud 13.05.2013)

Riigi Teataja, 2006. Eesti riikliku turismiarengukava aastateks 2007-2013 kinnitamine. Riigikogu otsus, RT I 2006, 53, 400. 24.11.2006. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12755212> (külastatud 15.5.2021)

Riigi Teataja. 2020. Eriolukorra väljakuulutamise Eesti Vabariigi haldusterritooriumil. Vabariigi Valitsuse korraldus, RT III, 13.03.2020, 1. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/313032020001> (külastatud 1.5.2021)

Roberts, Melinda R. 2013. The Use of Leisure: A Qualitative Study of Tavern Patrons. *Sociology and Anthropology*. Vol: 1, No. 3. lk: 153-157. doi.org/10.13189/sa.2013.010304

Saarniit, Alexandra. 2020. Järgmisest sügisest kehtib Tallinna öölokaalides alkoholimüügi lauskeeld. *Postimees*. 17.9.2020. URL: <https://www.postimees.ee/7065145/jargmisest-sugisest-kehtib-tallinna-oolokaalides-alkoholimuugi-lauskeeld> (külastatud 13.5.2021)

Shuman, Amy & Bohmer, Carol. 2012. The Stigmatized Vernacular: Political Asylum and the Politics of Visibility/Recognition. *Journal of Folklore Research*. Vol. 49, No. 2. lk: 199-226. doi.org/10.2979/jfolkrese.49.2.199

Spardley, James P. & Mann, Brenda J. 1975. *The Cocktail Waitress. Woman's Work in a Man's World*. Long Grove, Illinois : Waveland Press, Inc.

Sõnaveeb 2021. Kogemus. Eesti Keele Instituut. URL: <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/kogemus/1> (külastatud 14.5.2021)

Tallinna Linnavolikogu määruse eelnõu „Piirangud alkoholse joogi jaemüügil kohapeal tarbimiseks“. URL: <http://www.tallinnlv.ee/lvistung/bin/agendalist1.asp?meeting=1174> (külastatud: 13.05.2021)

Tangherlini, Timothy R. 2013. The Folklore Macroscopic. Challenges for a Computational Folkloristics. *Western Folklore*. Vol. 72, No. 1. lk: 7-27. URL: <https://www.jstor.org/stable/24550905> (külastatud: 13.5.2021)

Tartu ilukirjanduses. URL: <https://teele.luts.ee> (külastatud: 14.5.2021).

Tartu linn. 2018. KU30. Tartu kultuuristrateegia 2030. Tartu. URL: https://tartu.ee/sites/default/files/uploads/Kontaktid%20ja%20linnajuhtimine/Arengukavad/KU30_strateegia.pdf (külastatud: 15.5.2020)

Tartu 2024. 2019. *Arts of Survival. Final selection stage bid book 2019*. Tartu City Government Department of Culture: Tartu. URL: <https://drive.google.com/file/d/1MhGFdsgqHtDdoosjSg4kmusQTic1feh-/view> (külastatud: 14.5.2021)

Tartu 2024. 2020. *Ellujäämise kunstid. Lõppvoorude taotlusraamat 2019*. Tartu: Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakond. URL: <https://drive.google.com/file/d/1gEfscYX8xtMkLG5NHfH4mE8eubZb5Ukl/view> (külastatud: 14.5.2021)

Truong, Jasmine. 2018. Collapsing contexts: social networking technologies in young people's nightlife. *Children's Geographies*. Vol. 16, No. 3. lk: 266-278. doi.org/10.1080/14733285.2018.1458214

Tutenges, Sébastien. 2012. Nightlife tourism: A mixed methods study of young tourists at an international nightlife resort. *Tourist Studies*. Vol. 12, No. 2. lk: 131-150. doi.org/10.1177/1468797612454250

Tutenges, Sébastien & Bøhling, Fredrik. 2019. Designing drunkenness: How pubs, bars and nightclubs increase alcohol sales. *International Journal of Drug Policy*. Vol. 70. lk: 15-21. doi.org/10.1016/j.drugpo.2019.04.009

Veebirebane, 2017. Wix või Voog: kumb on parem tööriist lihtsa kodulehe tegemiseks?. *veebimajutus.ee*. 24.7.2017. URL: https://www.veebimajutus.ee/blogi/wix-voog-lihtne-koduleht?gclid=CjwKCAjwx6WDBhBQEiwA_dP8rV_ZnISQLAVepceEo0PofMyYieYXYZyJ8PhV4xMPgOOj0pA81cl1hRoCfn8QAvD_BwE (külastatud: 13.5.2021)

Viires, Ants (koost., toim). 2000. *Eesti rahvakultuuri leksikon*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Watkinson, Matt. 2013. *The Ten Principles Behind Great Customer Experiences*. Pearson UK: FT Press.

Yee, Eiling, Chrysikou, Evangelia G., & Thompson-Schill, Sharon L. 2013. Semantic memory. *The Oxford Handbook of Cognitive Neuroscience, Vol. 1*. lk: 353-374. doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199988693013.0017

Zöbin, Janno. 2020. Genialistide klubis saab sessi lõpuni ööõppida. *Tartu Postimees*. 11.12.2020. URL: <https://tartu.postimees.ee/7130531/genialistide-klubis-saab-sessi-lopuni-oooppida> (külastatud 14.5.2021)

Résumé

An interactive web map and a prototype of a website dedicated to Tartu nightlife

This master's project introduces nightlife as a research topic and illustrates its role in contemporary urban culture, while also exploring the opportunities for combining folkloristics and geographic information system (GIS) mapping. The practical outcomes of the project are an interactive web map with personal experience stories (<http://tartuooelu.glitch.me>), and a prototype of a website (tartuooelu.wixsite.com/website) on the topic of Tartu nightlife. The written component of the project begins with an overview of prior research on nightlife, including related ethical concerns and how the topic of nightlife has been dealt with in Estonia. Chapter 2 discusses the study of experiences and experience narratives, and how this could be combined with tools provided by digital humanities, while Chapter 3 gives a detailed overview of the process of planning and executing the practical component of the project, consisting of the web map and website prototype.

Nightlife can be defined in many different ways. In most of the scientific articles and research used as sources in this project, there were no clear temporal or spatial boundaries set on nightlife. Often articles do not define nightlife at all, or if they do, they often just say that nightlife happens during indeterminate “night hours” (e.g. Nofre et al., 2018: 392). Articles that look at nightlife in the context of nightlife venues often define the duration of nightlife based on the opening hours of places, which obviously vary.

Nightlife and its various aspects have been studied in many different disciplines. In addition to various fields of cultural research, the fields of tourism, economics and sociology were important for this project. Often, nightlife research is interdisciplinary. For example, Briggs's book focusing on tourists in Ibiza (2013) addresses the economic and sociological factors associated with tourism. Nightlife tourism can be seen as potentially being associated with such problems as substance use (Kelly, 2019), illegal short-term rental flats (Nofre et al., 2018) and risk-taking behaviour (Kelly, Hughes & Bellis, 2014). At the same time, nightlife tourism and nightlife in general are important economic drivers for many cities (e.g. Ghaziani, 2019: 3).

Nightlife venues can be seen as culturally created worlds: realities created by groups of people (Cavan, 1966; Spardley and Mann, 1975). Nightlife venues can also be seen as creating “safe spaces” for different communities, for example LGBTQ communities. Bars can also form the heart of a particular (sub-) culture and its community (Lee, Antin & Moore, 2008: 6; Garcia, 2013). Nightlife can facilitate individuals' integration into the surrounding society and thus also support the development of cultural diversity (Matsinhe, 2009). From an ethical point of view, the study of nightlife is often complex, due to the different rules and the nature of the aforementioned nightlife spaces. Nightlife often involves the use of drugs and alcohol, and whether one can obtain informed consent from individuals who are under the influence of these substances is questionable.

Similarly to other countries, nightlife research in Estonia has so far focused more on concerns associated with nightlife, such as excessive alcohol consumption, drugs and noise. In recent years, however, there has been a growing awareness of the need for diverse research into nightlife; there is talk of establishing the position of “night mayor” in Tallinn (Mölder, 2021), and the city of Tartu, too, has taken steps to develop its nightlife in a more conscious and systematic manner (Mütt, 2019).

This project approaches nightlife through the lenses of experience and personal experience narratives. Experiences can be seen as physiological activity in which the brain interprets stimuli, what happens around a person, as experiences (Brodbeck, Pressacco & Simon, 2018: 162). How persons interpret situations as experiences depends on their subjective reality (Yee, Chrysikou & Thompson-Schill, 2014: 364-365). Experience stories can create expectations and at times also group identity; they can affirm values and formulate the wishes and dreams of individuals and communities (Garda-Rozenberga, 2019: 148). Through experiential stories, it is possible to study various topics, such as folk religion (Bennett, 1999; Hufford, 1976), the nature of cities (Cody, 2005) and oral history topics (Jaago, 2009).

Mapping and, more broadly, GIS are very common practices in digital humanities. It is possible to illustrate a place in addition to its location on maps, especially through narratives used as illustrative material. Modern mapping can be used to create a collective narrative of a city (Caquart and Cartwright, 2017) or to illustrate the spatial side of an emotional narrative (Garda-Rozenberga, 2019).

To generate data for this project, I conducted two short participatory fieldwork visits to bars in Tartu, interviewed fifteen people, and collected 59 experience stories about Tartu's nightlife venues, using an online questionnaire (see appendices for details). The interview sample group consisted of adult Estonian-speaking young people (20-30 years old) who identified with Tartu's nightlife. I used qualitative content analysis to process the transcripts of the interviews. The online questionnaire drew responses from a more diverse group of people.

I used the Mapbox web platform to create a base map for the interactive web map. The answers to the online questionnaire were inserted into an Excel sheet, which was then used to create an interactive layer on the map: if you move the computer cursor to the points indicating the locations of the places, experiences related to the place will then appear. To add the interactive part, I used the Internet application Glitch, which provides templates for ready-made HTML pages that one can customise with coding. I created a website prototype with Wix. The prototype has a brief introductory text about the website and its usage, the interactive web map, articles on Tartu's nightlife, research articles on nightlife and art illustrating night scenes in Tartu.

The project offers many different directions and opportunities for further development, some of which are described in Appendix 6. Among other things, the website could introduce the field of nightlife in a broader sense, indicating the role of nightlife in the urban economy and culture. Also, the website could offer users the opportunity to add their own experience stories to the interactive map.

LISA 1 – Projekti ajakava

AEG	TEGEVUS	TEGEVUSE LÜHIKIRJELDUS
Läbi terve projekti	Teoreetilise kirjanduse (ööelu, ööelumajandus, turism, sotsioloogia, kogemus, digihumanitaaria) otsimine ning töötlemine	Teoreetilisi kirjanduse otsimine, lugemine, märkmete tegemine, märkmete korrastamine ja tsitaatide tõlkimine
30.10.2019 & 13.11.2019	Osalusvaatlused	Paari tunni pikkused osalusvaatlused kahes Tartu baaris, märkmete tegemine
15.9.2019 – 30.9.2019	Küsitluskava koostamine ja pilootintervjuud	Küsimuste sõnastamine, järjestamine, kaks pilootintervjuud tuttavatega tuvastamiseks võimalikke probleeme
1.10.2019 – 02.12.2020	Intervjuude läbiviimine	11 poolstruktureeritud intervjuud 15 inimesega
2.10.2019 – 9.5.2021	Intervjuuandmete töötlemine ning analüüs	Intervjuude (11,5 tundi) transkribeerimine, kvalitatiivne kontentanalüüs (Hsiesh & Shannon, 2005), temaatilisteks alapeatükkideks jaotamine
5.8.2020 – 15.1.2021	SurveyMonkey - veebiküsitlus	Küsimustiku küsimuste sõnastus, küsimustiku loomine ja jagamine sotsiaalmeedias ja meililistidel
17.8.2020	Küsimustiku pilootproov	Tuttavad tegid küsimustiku läbi ning andsid tagasisidet
31.8.2020 – 20.5.2021	Veebilehe loomine ja töötlemine	Veebilehe loomine ning töötlemine veebiehitustööriistaga Wix
Alates 31.8.2020	Instagram	Veebilehele turunduse eesmärgil Instagrami konto loomine, 20 postituse tegemine ja avalikustamine
4.10.2020	Flaierite kujundamine ja jagamine	Flaierite kujundamine, printimine (20 tk) ning jagamine erinevates kohtades, sealhulgas TÜ hoonetes ja baarides
16.1.2021 – 9.5.2021	Veebiküsitluse vastuste töötlemine ning analüüs	Veebiküsitluse vastuste (32 tk) jaotamine Exceli-tabelisse lähtuvalt kirjeldatud kogemustest (48 tk) koos vajaliku lisainfoga (vastaja nr, kogemusega seonduva koha koordinaadid...)
5.10.2020 – 13.4.2021	Veebikaardi loomine	Aluskaardi loomine Mapboxi veebirakenduses, kaardi arendamine interaktiivseks veebirakenduses Glitch
Läbi terve projekti	Projekti teoreetilise osa kirjutamine	Projekti kirjutamine

LISA 2 – Intervjuude küsimuskava

Tegu on poolstruktureeritud küsimuskavaga

- Mida tähendab sinu jaoks mõiste 'ööelu'?
- Kuidas oled Sina seotud Tartu ööeluga?
- Kui kaua oled olnud osa Tartu ööelust?
- Kui mitu korda nädalas käid väljas?
- Kas ja kuidas on Tartu ööelu muutunud ajaga?
Mis asjad on muutunud paremaks? Mis halvemaks?
- Mis sulle meeldib Tartu ööelu suhtes?
- Mis ei meeldi? Miks?
- Mida saaks/peaks paremaks/paremini tegema?
- Millistes kohtades Sina käid kõige rohkem? Miks? Mille järgi valid kuhu lähed?
- Mis tunduvad olevat peamised kohad kus käiakse? Mis mõjutab Sinu arvates seda, kus inimesed käivad?
- Kas oskad pakkuda tegureid mis mõjutavad seda, et mingil kohal ei lähe hästi?
Kallid hinnad? Halvad lahtioleku ajad? Asukoht?
- Milliseid kogemusi on Sul olnud Tartu ööelus? Näiteks mingi naljakas juhtum mingis baaris, mõtlemapanev moment klubis?
- Kirjelda paari kohta oma sõnadega
- Kas Tartu ööelus on mingeid selgeid probleeme?
- Milline alkoholikultuur on Tartu ööelus?
- Milline narkootikumikultuur on Tartu ööelus?
- Kuidas on turvalisus Tartu ööelus?
(Seksuaalne)ahistamine?
Vägivald?
Rassism, seksism, homofobia?
- Kuidas need aspektid varieeruvad erinevates kohtades? Kas mingis kohas juuakse rohkem, kas kusagil on rohkem vägivalda?
- Mida on puudu Tartu ööelust?
- Mis suunas võiks Tartu ööelu tulevikus liikuda? Näiteks keskkonnateadlikkus ja topsiringlus.

- Kuidas sa tunnetad piirangute mõju Tartu ööelus? Kuidas on näiteks koroonamõjutanud ööelu?
- Kas oled tuttav teiste linnade ööeluga? Kui jah, siis mida Tartu võiks kindlasti vältida (mis on juba Tartus paremini) ja mis asjades Tartu võiks õppida?
- Mis on Tartus sellist, mis võiks väljastpoolt tulevat (turistid, välistudengid) huvitada? Mida asju võiks rõhutada, et Tartu oleks just erinev teistest linnadest ööelu suhtes?
- Või kas Tartu peaks üldse proovima saada turistide huvi? Näiteks Amsterdamis hetkel palju kriminaalsust jne ja kohalike arvates probleem on just suurtes turistide kogustes.
- Kui sa ei ole põlistartlane, siis kuidas erineb Tartu ööelu ja su kodulinna ööelu?
- Kui tulid mujalt Tartu, mis asjad tundusid uued/üllatavad Tartu ööelus?
- Kuidas aastaajad mõjutavad Tartu ööelu?

LISA 3 – SurveyMonkey veebiküsimustiku sisu

Tartu Ööelukohad

Võta palun hetk ja meenuta oma kogemusi Tartu ööelust – baaridest, kohvikutest, klubidest jt asutustest – ning kirjuta meile nendest.

Kogume vastuseid Tartu Ülikoolis läbi viidava magistrip projekti jaoks, mille eesmärgiks on vaadelda Tartu ööelu ja sellega seotuid kogemusi. Mis teeb Tartu ööelust hea? Mis halva? Mida on puudu, mis on just õigesti. Küsitlus on anonüümne.

Palun vali vähemalt üks koht ja kirjuta vabas vormis seal aset leidnud mälestusest, naljakast juhtumist, mõtlemapanevast momendist või millestki muust antud kohta ja ööeluga seonduvast.

Võid kirjutada nii lühidalt või pikalt, kui hing ihaldab. Võid kirjutada ka mitmest sama kohaga seotud kogemusest.

Kui soovid kirjutada mitmest erinevast kohast, siis palun täpsusta oma vastuses selgelt, millisest kohast on parajasti jutt.

1. Mis aastal oled sündinud?

2. Kas sa tunned et oled kohalik Tartus?

☐ Jah

☐ Ei (Palun kirjuta, miks sa ei tunne ennast kohalikuna)

3. Mis kohast soovid kirjutada

4. Sinu kogemus: (Palun kirjuta ka, umbes millal juhtum aset leidis)

5. Kui Sa ei saa Tartus öisel ajal väljas käia (näiteks Covid-19 seotud piirangute pärast), millest Sa kõige rohkem puudust tunned?

Aitäh! Kui Sul tekkis huvi rääkida Tartu ööelu teemal pikemalt ning sooviksid pikema intervjuu anda või Sul tekkis niisama soov küsimusi küsida, siis kirjuta aadressile: tartuooelu@gmail.com

Kas Sinul on kogemusi Tartu
ööeluga?
Jaga neid meiega!

See QR-kood viib sind küsitlusele, mille
keskmeks on Tartu ööelu ja sellega
seonduvad kogemused.
Vastused on anonüümsed ja neid kogutakse
Tartu Ülikooli folkloristika eriala
magistriprojekti jaoks.

Rohkem informatsiooni leiad küsitluse
juurest ning kui Sul tekkis veel küsimusi,
võid kirjutada meiliaadressile:
tartuooelu@gmail.com

L

LISA 6 – Veebilehe arendamisvõimaluste tabel

Arenguidee	Kirjeldus	Hetkeseis
Pildialbum	Pildid annaksid edasi üldist meeleolu Tartu öös.	Pildialbum kunstiteostest, mitte fotodest
Üldist informatsiooni ööelust / andmebaasid ja arhiivid	Lehekülg võiks olla platvormiks, kust õppida nii Tartu ööst kui ka ööelu temaatikast üldisemalt. Selle võimaldamiseks võiks veebilehele koguda ööelule keskenduvat teaduskirjandust, uuringuid ja viiteid teistele harivatele materjalidele. Informatsiooni oleks võimalik jaotada ka allteemadeks, näiteks „Nõukogude öine Eesti“, „Ööelu kui äri“, „Ööelu ja LGBTQ-kogukonnad“	Näidis andmebaas olemas – tekste on jaotatud temaatilistesse lahtritesse
Meediakajastus	Koguda kokku uudised jm ajakirjanduslikud lood, mis käsitlevad Tartu ööd. On tulevastele huvilistele heaks andmebaasiks.	Alustatud on loetelu veebiväljaannete artiklitest ilmumisaastate kaupa
Ilukirjandus Tartu ööst	Andmebaas ilukirjanduslike tekstide ja allikate kohta, kus on kujutatud Tartu ööelu	Algne loetelu sellest, milliseid baare on mainitud ilukirjanduses. Loetelu põhineb Tartu Linnaraamatukogu veebilehel „Tartu ilukirjanduses“ ¹

¹ Tartu Linnaraamatukogu kirjandus- ja kultuurilooline veebileht ”Tartu ilukirjanduses” - <https://teele.luts.ee>

Filmograafia	Andmebaas filmidest, TV-sarjadest jt audiovisuaalsetest allikatest, kus on kujutatud Tartu ööelu	-
Veelgi interaktiivsem kaart	<p>Kaardi interaktiivsemaks arendamisel on kolm põhilist etappi:</p> <p>1) Luua lehe külastajatele võimalus ise kaardile uusi lugusid lisada.</p> <p>2) Luua baaridele võimalus lisada kaardile enda kohta lühitutvustus ning informatsiooni ürituste kohta. Baari märgistavale punktile klikkides avaneks kaardi kõrval infotabel. Infotabel võiks asetseda kogemuslugude kasti kõrval.</p> <p>3) Reaalaegne interaktiivsus – kasutajal võimalik parajasti toimuvat jälgida läbi teiste kasutajate lisatud piltide ja videote, mis kaovad paari tunni jooksul postitamisest</p>	Punkt 2) hetkel on iga baari puhul näha ainult baari nimi ning sellega seotuid kogemuslood
Üritused	Eraldi alalehekülg, mis lubab otsida ja vaadata infot tulevikus toimuvate ja juba toimunud ürituste kohta (vrd ürituste info Facebookis). Ürituste juurde saaks lisada informatsiooni ning hiljem ka koguda ja jagada muljeid ja pilte, mida võiksid üles laadida baarid või ka kasutajad ise.	Algne prototüüp sellest, kuidas võiks tulemas olevaid üritusi esilehel kajastada
Kasutajatunnused	<p>Kasutajatunnused võiksid võimaldada:</p> <p>1) Huvipakkuvate ürituste informatsiooni jm salvestamist; olemuselt sarnane kalendrile, kuhu saab lisada asju.</p> <p>2) Sisu loomist – näiteks postitada pilte baaridest, pidudest jne. Kasutajad võivad lisada üksteist „sõpradeks“ ja/või üksteist</p>	-

	<p>jälgida; lisaks võiksid inimesed näha, millistest üritustest nende „sõbrad“ on huvitatud või millistest neil on plaanis osa võtta</p> <p>Samas rõhutaksin seda, et lehekülje idee ei ole olla sotsiaalmeedia, vähemalt mitte selle traditsioonilises mõttes. Lehekülg oleks pigem abivahendiks, mitte koht, kus iga päev aega veeta.</p>	
Koostöö	<p>Esimesed loogilised koostööpartnerid projektile oleksid Tartu linn ja kohalikud öised ettevõtted. Kui leheküljel oleks juba rohkem külastajaid, võiks teha koostööprojekte erinevate inimeste ja organisatsioonidega. Näiteks paluda inimestel kirjutada ning luua materjali teemal „Tartu öö“ ja pärast jagada seda loomingut leheküljel. Leheküljel võiks olla ka võimalus kuulata kohalike DJ’de loodud <i>playliste</i> või teiste muusikute Tartust inspireeritud muusikat, autorite enda loal.</p>	<p>Kokkulepe koostööst kahe kunstnikuga (Saana Ott, Hildegard Reimann)</p>
Mobiilirakendus	<p>Tänapäeval sõltub veebilehe edukus tihti sellest, kas see on kasutajasõbralik ka telefonides. Selleks oleks hea, kui leheküljele saaks teha ka mobiilirakenduse. Üks hea kohalik näide kohalugudega seotud mobiilirakendusest on MTÜ Kohalugu loodud rakendus „TartuFic“, kus on kaardi peale pandud Tartu linnaga seonduvad ilukirjanduslikud palad.</p> <p>(http://www.kohalugu.edu.ee)</p>	<p>Eraldi mobiilirakendust selle projekti raames ei looda.</p>

Instagram	Harivad postitused, informatiivsed postitused, eelmaitse kaardist/leheküljest.	12 postitust
Modereerimine	Kui veebilehele lisandub võimalus kasutajatel ise luua sisu, siis tuleks leheküljele mõelda mingis vormis modereerimist, et ennetada võimalike probleeme.	-

LISA 7 – 12 Instagrami postitust – Tartu baarid ja horoskoobid

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **Meeri Ott**, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

“Tartu ööelu kogemustekaart ja veebilehe prototüüp”,

mille juhendaja on **Elo-Hanna Seljamaa**,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **20.5.2021**